

Úspěšnost romských chovanců z dětských domovů po ukončení ústavní práce

Bc. Zdeněk Švarc

Diplomová práce
2018



Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Zdeněk Švarc**
Osobní číslo: **H160357**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Úspěšnost romských dětí z dětských domovů po ukončení ústavní péče**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení teoretických východisek a pojmů z prostředí dětských domovů, problematiky ústavní péče, výchovy a vzdělání romských dětí.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat včetně jejich interpretace.

Prezentace, shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ZBÍRAL, Robert. Příručka psaní seminárních a jiných vysokoškolských odborných prací. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-779-9.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu. Praha: Grada 2016. ISBN 978-80-247-5326-3.

BALVÍN, Jaroslav a kolektiv. Romové a dětské domovy. Ústí nad Labem 1997. ISBN 80-902149-4-0.

BAKOŠOVÁ, Zlatica. Sociální pedagogika. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladatelství 2003. ISBN 80-10-00485-5.

Vedoucí diplomové práce: **doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: **1. prosince 2017**

Termín odevzdání diplomové práce: **20. dubna 2018**

Ve Zlíně dne 1. prosince 2017


doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka




Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 12.4.2016

.....


¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Tématem této diplomové práce je zjistit, zda Romové, kteří prošli dětským domovem, jsou po ukončení ústavní výchovy úspěšnější, než Romové, kteří vyrůstali ve svých rodinách.

Oslovili jsme náhodným výběrem pět dětských domovů ze Zlínského kraje a pět sociálních úřadů, kdy jsme zjišťovali, jestli Romové z dětských domovů jsou úspěšnější po ukončení povinné školní docházky, zda ukončí či neukončí středoškolské vzdělání, než Romové, kteří byli vychováni ve svých rodinách.

Praktická část práce byla zpracována kvantitativní dotazníkovou metodou, kdy ke kvalifikaci údajů byla zvolena matematicko – statistická metoda.

Klíčová slova: Dětský domov, ústavní výchova, ukončené základní vzdělání, Romská populace, OSPOD – okresní správa právní ochrany dětí.

ABSTRACT

The theme of diploma is out, if Gypsies, who in Children's House successful, that Gypsies, who grew up in their own families. We asked randomly chosen 5 Children Houses in Zlínský kraj and 5 social institutions, where we were trying to figure out whether Gypsies from Children Houses are more prepared for life than Gypsies raised in their families.

Practical part of the work was handled through quantitative method – for the qualification of the answers, we used mathematical – statistical method.

Keywords: Children's House, constitutional upbringing, finished elementary education, Gypsy community, OSPOD – regional administration for protection of children.

ABSTRAKT – ROMSKY

Kalá dumaha diplomas buči hin tedžanel, kaj o Roma, save pregele domovaha hin so skončinde andro domovas Feder sár o Roma save barilé andre peskre Fajty. Phučlam amen čo kafka kolen páné domova a Khatar o Zlinas a páné bare palo Vyboris, kaná amen rodahás či Roma o dolo domovos hin feder par dophitdle e škola, sár o Roma save hás bararde andre peskre Fajty.

Has jepás buči kergži imar has, lačes pisimen godžaha, Kana ke kvalifikacia Tumare has Zvolimen Matematiko – statisticko kerždži.

Klejovalava : Domovos Bararde skončindžas godžaver škola, Romani populacia.

Poděkování:

Na tomto místě děkuji svému vedoucímu diplomové práce doc. PhDr. Mgr. Jaroslavu Balvínovi, CSc. za odborné a pedagogické vedení, cenné rady, vstřícnost a trpělivost při konzultacích. Poděkování patří i mým rodičům, kteří mě po celou dobu studia podporovali.

Prohlášení:

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	11
I TEORETICKÁ ČÁST	13
1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A ZÁKLADNÍM POJMŮM.....	14
1.1 STAV ZKOUMANÉHO TÉMATU V LITERATUŘE A DOKUMENTECH	14
1.2 VZTAH K TÉMATU K SOCIÁLNÍ PEDAGOGICE	20
1.3 K ZÁKLADNÍM POJMŮM	27
2 ZÁKON Č.109/2002 SB.	30
3 OSOBNOST VYCHOVATELE A ÚKOLY KLADENÉ NA NĚHO.....	34
3.1 PRACOVNÍ NÁPLŇ DENNÍHO VYCHOVATELE.....	34
3.2 PRACOVNÍ NÁPLŇ SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA DĚTSKÉHO DOMOVA	36
3.3 PRACOVNÍ NÁPLŇ ŘEDITELE DĚTSKÉHO DOMOVA	37
II PRAKTICKÁ ČÁST	38
4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM A CÍL VÝZKUMU	39
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	39
4.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	39
4.3 STANOVENÍ HYPOTÉZ	40
4.4 VÝZKUMNÝ CÍL	40
4.5 VÝZKUMNÝ SOUBOR	40
5 DISKUSE A DOPORUČENÍ PRO PRAXI	55
6 SHRUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU.....	57
ZÁVĚR	58
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	59
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	61
SEZNAM TABULEK.....	62
SEZNAM PŘÍLOH.....	63

ÚVOD

Od starověku existují ve společnosti lidí děti, které jsou jednak nepřizpůsobivé, ale také děti, o které nemá nikdo zájem, nemá se kdo o ně starat, buď proto, že byly sirotkové, nebo jejich rodiče byli ve vězení, a také děti, které byly mentálně poškozené. Proto již také od tohoto věku existovaly různé spolky, ústavy, útulky a sirotčince, ale i náboženská zařízení, kde se o tyto děti staraly. Byly to převážně zařízení nábožensky orientované. V současné době existují výchovné ústavy, mezi ně patří dětské domovy, dětské domovy se školou, výchovné ústavy, diagnostické ústavy, střediska výchovné péče a detenční ústavy. V posledních letech je takový trend, že téměř polovina dětí nacházejících se v dětských domovech je romské národnosti. Proto cílem této diplomové práce je potvrdit myšlenku, že romské děti, které projdou ústavní výchovou, jsou ve svém dalším životě úspěšnější, než ty děti, které vyrůstaly ve své rodině. Samozřejmě, důraz klademe na to, aby každé dítě zůstalo ve své rodině, ale v některých případech to možné není. Tady je snahou umístit takové dítě nejprve do pěstounské péče, ale o romské děti zájem není a tak jsou vychovávány v dětských domovech.

V teoretické části této diplomové práce podrobně popíšeme jednotlivé typy ústavních zařízení. Všechny tyto výchovné ústavy se řídí hlavně zákonem č.109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školních zařízeních a o preventivní péči. V dnešní době je snaha v romských rodinách mít co nejvíce dětí, aby dostaly od státu co největší finanční příspěvky. Takové děti mají v rodinách co nejdéle, nejraději až do plnoletosti dítěte. Množí se však případy, že děti nezvládají a sami se pak postarají o to, aby byly umístěny do ústavní péče.

V praktické části této diplomové práce prezentujeme výzkum, kdy pomocí dotazníkové metody chceme zjistit, jak jsou Romové úspěšní po odchodu z výchovného zařízení, jak se zařadili do běžného života. Tyto výsledky pak porovnat s romskými dětmi, které vyrůstají ve své rodině. Tím chceme potvrdit hypotézu, že romské děti, které projdou ústavní výchovou, jsou pak v dalším životě úspěšnější.

Toto téma jsme zvolili proto, že máme zkušenosti s ústavní výchovou. Dalším cílem je potvrdit hypotézu, že jsou v dalším životě úspěšnější ty děti, které do výchovného zařízení byly umístěny děti do svého fyzického věku 10 let a tak je pro výchovu takového dítěte větší časový prostor.

Přínos spatřujeme v tom, že touto diplomovou prací dáme doporučení pro sociální pracovníky v tom smyslu, že pokud zjistí v romských rodinách nějaké náznaky nevhodného chování dítěte, tak ať za každou cenu nelpí na tom, aby takové dítě zůstávalo v rodině, ale aby za včas takové dítě umístili do výchovného ústavu, kde se na jeho převýchově může podílet delším časovým úsekem.

Jelikož se převážně jedná o citlivé téma, kde je zde státem, v podobě zákona, uložena povinnost mlčenlivosti, nemůžeme zde uvést ani název konkrétního dětského domova a nemůžeme také uvádět konkrétní jména chovanců a romských dětí, jelikož se ve většině případů jedná o mladistvé. Pokud se v této práci zmíníme o nějakém jménu, je toto jméno smyšlené, ale příběh je pravdivý.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A ZÁKLADNÍM POJMŮM

Historie dětských domovů

Z Ottova naučného slovníku se dozvídáme, že tzv. Opatrovna byl ústav pro předškolní děti a to od 3 do 6 let tedy pro děti ještě školou nepovinné. Děti zde setrvaly od rána až do večera za dozoru pěstounek, které si s dětmi hrály. Děti zde byly i stravovány. Tyto opatrovny byly určeny pro děti chudých rodičů, kteří při svém zaměstnání nemohli mít děti „na očích“. V Německu založila první opatrovnu kněžka Paulina z Lippe v Detmoldě v roce 1802. První českou opatrovnu založil v roce 1832 Jan Svoboda, druhá pak byla založena v Karlíně. O zřízení těchto opatroven u nás měl největší zásluhu dva purkrabí, Karel hr. Chotek. Tyto opatrovny se dají počítat jako předchůdce dětských domovů. Už školský zákon, vydaný v roce 1869 pamatoval na zřízení takového ústavu pro děti, vyžadující veřejnou péči. V naší zemi zde tyto ústavy byly zřizovány dávno před první světovou válkou a po ní byly ještě potřebnější. Za další předchůdce můžeme považovat tehdejší sirotčince a útulky, které byly budovány na charitativních základech. Tyto útulky a sirotčince ze začátku finančně podporovali finančně silní jedinci nebo církve. Dětem tyto ústavy poskytovaly nejnutnější zaopatření a převládala zde náboženská výchova. Tyto děti pracovali ve prospěch ústavu.

1.1 Stav zkoumaného tématu v literatuře a dokumentech

Domácí literatura

Jako prvního bychom zmínili pana PhDr. Miroslava Dědiče. Pan Dědič se narodil 30. srpna 1925 ve Čtyřech Dvorech u Českých Budějovic. Po válce začal působit jako učitel. Byl umístován do odlehlých pohraničních obcí, kde učil dosud neodsunuté německé děti, také děti nových přistěhovalců z nejrůznějších končin. V roce 1950 přijal nabídku učit Romské děti v nově zřízené škole v obci Květušín – odtud jeho nejznámější dílo „Květušínská poema“. Tato obec se nacházela uprostřed vojenského újezdu Boletice a vznikla z iniciativy tehdejšího velitele vojenské posádky kpt. Josefa Pohla. Romské děti, které pocházely z východního Slovenska ze začátku vůbec neměly o školu zájem, ale postupně pan Dědič svým přístupem a svými metodami, jak hraním na housle, hraním fotbalu, důsledným individuálním přístupem a v neposlední řadě lepšími stravovacími podmínkami docílil toho, že Romské děti do školy začaly chodit. Na jaře roku 1951 se romské rodiny

rozhodly vzhledem ke svému kočovnému způsobu života z obce Květušín odejít. Z tohoto důvodu měla být škola uzavřena. Po 12 dnech však většina dětí od svých rodičů utekla a ke „svému panu učiteli“ se vrátila. Pan Miroslav Dědič preferoval internátní způsob výchovy, protože byl přesvědčen, že oddělení dětí od špatných rodičů a od nevyhovujících rodinných podmínek pomůže k socializaci těchto dětí. O takzvané „škole míru v Květušíně“ se postupně rozšiřovala pověst na nejrůznějších místech, v pedagogických i státních institucích, v oblasti kultury a také v tisku. Tento zájem byl podněcován i kulturním vystupování těchto dětí po celém tehdejší Československu. V roce 1953 absolvoval pan Dědič se svými dětmi pěvecké a taneční turné po Slovensku. V témže roce, 1953, byla škola přemístěna do většího objektu v Dobré Vodě u Záblatí na Prachaticku a začala fungovat jako dětský domov. V roce 1960 pak státními institucemi byla tato škola zrušena, neboť jak představitelé tehdejšího režimu usoudili, že „Cikánská otázka“ byla již vyřešena. Miroslav Dědič se však problematice vzdělávání a výchovy Romů věnoval i nadále a od roku 1964 začal pracovat v kabinetu výchovy mimo školního vyučování při Krajském pedagogickém ústavu v Českých Budějovicích a od roku 1967 ještě v kabinetu pedagogiky a psychologie tamtéž. Když pak byl později zřízen kabinet pro výchovu a vzdělávání romských dětí a mládeže, stal se jeho vedoucím. V této funkci pan Miroslav Dědič setrval až do roku 1986.

Jeho, pro nás nejzávažnějším a stěžejním dílem, z kterého čerpáme i při současné výchově romských dětí v dětských domovech se jeví Květušínská poema a pak jeho paměti – Ohlédnutí, i když pan Miroslav Dědič vydal celkem 12 knih, kdy 8 z nich bylo vydáno knižně. Z těchto důvodů jsem požádal pana Doc.PhDr.Mgr. Jaroslava Balvína, Csc o zprostředkování setkání s panem Miroslavem Dědičem, kdy jeho zásluhou toto setkání uskutečnilo 8.8.2017 v jeho bydlišti v Jižních Čechách, v obci Chlumany. Tady musím potvrdit i z vlastní zkušenosti, že závěry pana doktora Dědiče je aktuální i v současné době, a to hlavně v otázce výchovy romské populace. Mám na mysli, že s každým Romem je možné pracovat, ale za jistých okolností, za dodržení jistých, dříve již ověřených postupů a to hlavně za dodržení faktu, že téměř každé romské dítě je ochotno spolupracovat „za něco“, dítě je ochotno pracovat za nějakou slíbenou odměnu. Dříve stačilo to, že se pak třeba děti věnovaly sportu či hudbě, dnes jsou jejich požadavky diametrálně odlišné, v dnešní době se hlavně jedná o přístup k počítači a dalším stěžejním důvodem je chodit ve

značkovém oblečení. Takže hlavní pákou, jak pohnout s romským dítětem ve výchově je, že funguje něco za něco.

Pana doktora Dědiče jsem jmenoval na prvním místě z úcty a vzhledem k jeho krásnému věku a také proto, že byl vlastně průkopníkem ve vzdělávání romského etnika. Stěžejním vědcem a autorem, z jehož díla jsem čerpal nejvíce je **Doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.** Pan docent se narodil 16.11.1947, kdy v současné době je také ředitelem Ústavu romologických studií Fakulty sociálních věd a zdravotnictví Univerzity Konstantina Filozofa v Nitře.

Jednou, ze základních publikací pro naši diplomovou práci vidím **„Výchova a vzdělávání romských žáků jako pedagogický systém“** (Balvín, 2004), která porovnává vztahy mezi podmínkami a prostředky výchovy Romů a pedagogickými cíli, prostředky výchovy a podmínkami. Základem je dosažení výchovy romského jedince a to tak, aby se rovnoprávně zařadil do současné společnosti. Toto dílo nás nutí se zamyslet nad tím, abychom na Romy přihlíželi v souvislosti s jejich etnickým, kulturním a pedagogickým faktorům, ve kterých Romové vyrůstají a tedy jsou jimi ovlivňováni. Romské děti žijí totiž v úzkém kontaktu s dospělými a jsou tedy v nemalé míře ovlivňováni. Dílo **„Romové a dětské domovy“** (Balvín a kolektiv, 1997) vzniklo při pravidelném setkání Hnutí spoluzakládajících škol, kdy toto setkání sloužící k výměně zkušeností a poznatků učitelů, vychovatelů, kteří se zabývají výchovou hlavně romských dětí. Velmi zajímavým poznatkem je, že romské děti mají velký strach z odebrání a potažmo umístění do dětského domova, dle Balvína (1997, s. 8) píše Ilona Ferková v jedné ze svých povídek o strachu matky z odebrání dítěte, kdy takový strach ze „sociálky“ je u Romů prožíván velice často, kdy dětský domov je zde popisován doslova jako strašák. Jako stěžejním svědectvím této tematiky, tohoto problému o situaci romského dítěte v dětském domově je film „Marián“. Jde o postřeh, který uvedla Ilona Ferková (Balvín a kolektiv, 1997, s. 8). Dle Bakošové (2005, s. 37) potřebuje romské dítě speciálně – výchovnou podporu jak v rodině, tak i v dětském domově, aby takové dítě získalo potřebné hygienické návyky. Dalším úkolem je rozvíjet u romského dítěte vztah k práci a povinnostem. Dále dle Bakošové je u Romů třeba plně rozvíjet to, co je Romům nejbližší a to kladný vztah ke zpěvu a tanci, hodně Romů je již od „přírody“ vrozen vztah právě k tanci a hlavně zpěvu. Jako prioritu toho, že je třeba se zabývat právě romským etnikem je to, že jich většina žije ze sociálních dávek.

Jako řešení tohoto problému nevidím to, jak se to stalo ve městě Vsetín za doby, kdy byl starosta města pan Čunek, kdy sociální dávky se Romům nevyplácely v penězích, ale v jakýchsi poukázkách, které platily pouze v obchodech s potravinami a s oblečením, podle mne jsme (myslím tím většinové etnikum – bílých) jsme nepřímo přiznali, že jsme někde udělali chybu a tímto to chceme napravit, ale podle mne tady cesta nevede.

Zahraniční literatura

Na tomto místě bychom jako prvního zvolili Antona Pavloviče Makarenka, který se narodil 13. března 1888 v Bilopillji a zemřel 1. dubna 1939 v Golitsynu. Byl ukrajinským a sovětským spisovatelem a pedagogem, tvůrcem originálního výchovného systému kolektivní výchovy. Kolektiv pokládal za jeden ze základních výchovných prostředků.

V roce 1917 ukončil učitelský institut v Poltavě. V letech 1920 – 1935 organizoval v Poltavě a Charkově opatrovnicko-vychovatelské pracovní kolonie pro bezdomovou a provinilou mládež, po roce 1935 se začal věnovat spisovatelství. Usiloval o uvedení chovanců ke shodě organizované kolektivní činnosti, založené na komunistické ideologii. Od Maxima Gorkého převzal víru v možnost přeměny člověka i maximálně zanedbaného morálně i společensky. Tento systém ještě fungoval i v padesátých letech dvacátého století v SSSR a jemu podřízených zemích ve střední Evropě.

Ve svých pracích vycházel ze základního úkolu vychovatele, jehož postoj vyplýval ze základních norem budování komunismu a základní formy výchovy. Stěžejní důraz kladl na dobrou organizaci, který v sobě zahrnoval i prvky vojenské kázně. Z jeho práce jmenujme **Vlajky na věžích**, dále **Pedagogická poema** a v neposlední řadě **Začínáme žít**.

Cizojazyčná literatura

Zde bych jako první uvedl knihu **Rómovia, cigáni, kočovníci** (Liégeois, 1995), která je pro sociální pedagogy velkým přínosem a vůbec, je přínosem pro všechny, kteří se romskou otázkou zabývají. Dává odpovědi na otázky, jak s Romy vycházet jak se co nejvíce přiblížit k jejich kultuře, popisuje jejich tradice, hodnoty. Popisuje jejich bohatou kulturu založenou na dlouholetých tradicích. Dílo ukazuje Romy, kteří žijí na pokraji téměř každé společnosti, každého státu, kde se vyskytují, přibližuje jejich složitou a těžkou minulost, kdy bývají většinou podceňováni. Z celé knihy vyplývá jeden ze závěrů, že Romové kladou velký důraz na rodinu. Kniha podává takový návod, jak Romy pochopit ještě dříve, než je odsoudíme. Určitě zde platí, neházet každého Roma „do jednoho pytle“. Kniha ve své

úvodní části řeší původ Romů a kočovníků, kdy se z této doby zachovaly pouze dokumenty, které vytvořili příslušníci jiných národů. Samotní Romové o sobě nezanechali žádné písemné dokumenty, V kolektivní paměti se spíše zachovaly legendy, než fakty podložené skutečností. První romské skupiny začaly do Evropy přicházet z východu v 14. a 15. století. Evropa je přivítala s obavou a nepochopením. Pravda je, že Romové přicházeli z východu a až koncem 18. století přišli jazykovědci na to, že romská řeč je nepochybně jazykem Severozápadní Indie, který je odvozen z nářečí blízkých sanskrtu. Migrace Romů probíhala v období 9. - 14. století ve více vlnách. Dále v této knize autor odhaduje počty Romů v jednotlivých evropských státech, kdy například ve Velké Británii probíhá v pravidelných několikaročních intervalech sčítání. Zde je sčítání z roku 1961, autor uvádí:

Neusazení občané: 26 628

Částečně usazení: 21 690

Usazení občané: 31 134

Celkem: 79 452

Podle Jeana – Pierre Liégeoise je počet Romů a kočovníků odhadován na 250 000 – 300 000 Romů. Závěrem v knize uvádí, že pokud se chceme zbavit stereotypů a postojů, které z nich vyplývají, musíme Romy dobře poznat. Jak je nepoznáme dobře, riskujeme to, že místo toho, abychom se stereotypů zbavili, je naopak zdůrazníme.

V současné době přednáší Jean-Pierre Liégeois na Univerzitě René Descartes (univerzita v Paříži) a je při tom vedoucí Centra pro výzkum romské problematiky. Od začátků osmdesátých let úzce spolupracuje v otázkách romské problematiky s Radou Evropy a Výborem pro Evropské komunity. Je autorem celé řady děl a vědeckých článků o Romech a kočovnících. Publikuje od roku 1967 a patří k těm, kteří kritizují politické linie uplatňované proti Romům, poskytují přehled o rozvoji romských institucí, podávají návrhy na zlepšení složité situace a tím vytvářejí nový prostor pro širší porozumění romskému etniku.

Další publikací, která přibližuje romskou problematiku v zemích Vyšegrádské čtyřky je **Situation of Roma Minority in Czech, Hungary, Poland and Slovakia** (Balvín, Kwadrans, 2010). Přibližuje problematiku sociálních romských skupin, popisuje osoby, které se romskou problematikou zabývají. Kniha má dvě části, první část přibližuje sociální a ekonomické podmínky Romů ve jmenovaných státech a druhá část je věnována

vzdělávání Romů a popisuje různé metody, které při vzdělávání používají lidé, kteří se tímto zaobírají.

Ian Hancock (1942 -)

Narozený 29. srpna 1942 je lingvista, romský učenec a politický advokát. Vyrůstal v Anglii a je jedním z přispěvovatelů v oblasti romských studií. Je ředitelem Programu romských studií a romského archivního a dokumentačního střediska na Texaské univerzitě v Austinu, kde působí jako profesor angličtiny, lingvistiky a asijských studií. Prohlašuje, že americký prezident Bill Clinton má romské předky. K jeho stěžejním dílem je **My romský národ = Ame sam e Rromane džene**, kde se věnuje dějinám Romů, popisuje silnou vazbu Romů na Indii. Kniha je rozdělena na tři části, v druhé části popisuje podrobně migrační pohyby Romů a přibližuje zde romskou kuchyni a jejich představy o zdravém stolování a ve třetí části se věnuje romskému jazyku.

Anton Semjonovič Makarenko (1888 – 1939)

Jeden z nejúspěšnějších představitelů ruské a ukrajinské pedagogické sovětské éry. Makarenkův pedagogický odkaz pronikl i do západního světa, kde jej přiřazovali mezi klasiky světové pedagogiky. Při psaní děl se opíral o své praktické zkušenosti s opuštěnou, deprivovanou, zaostalou mládeží. Byl uznávaným pedagogem, hlavně v oblasti rodinné a školní výchovy. Mezi jeho nejúspěšnější díla patří: *Pedagogická poema*, ve které vyjadřuje své pedagogické názory.

Hristo Slavov Kynchukov (19. července 1962 -)

Je bulharský muslimský Rom. Specializuje se na romský jazyk a vzdělávání romských dětí v Evropě. Jeho výzkumné zájmy jsou v oblasti bilingvizmu, vzdělávání romských a tureckých dětí v Evropě, osvojování jazyků, psycholingvistiky. Jeho jazykový výzkum je v bulharském, slovenském, ruském a německém jazyce. Za svůj výzkum získal řadu stipendií na věhlasných univerzitách a řadu ocenění. V roce 2006 obdržel Fulbrightovy stipendia a pracoval v laboratoři psycholingvistiky na Smith College v MA, USA. V letech 2006 – 2015 společně s Jillem de Villiersem vypracoval první psychologické testy pro hodnocení romštiny a v mnoha evropských zemích uspořádal první mezinárodní výzkum s romskými

děti v romštině. Od roku 2017 je jmenován profesorem na Univerzitě ve Slezsku v Katowicích v Polsku. Zde vyučuje sociální psychologii, aplikovanou lingvistiku a různé vzdělávací metody pro studenty z Ústavu zdraví. Publikuje také učebnice a dětské knížky. Z jeho rozsáhlého díla jmenujme: **Historie romského národa (2005)**, **Romské děti a jejich příprava na gramotnost (1995)**, **Vzdělávání a postavení romských žen (2006)**, **Esseys o romském jazyce, kultuře a vzdělávání (2010)**.

1.2 Vztah k tématu k sociální pedagogice

Sociální pedagogika je aplikovaným odvětvím pedagogiky, kdy se mimo jiné také zabývá pomocí hlavně sociálně znevýhodněným skupinám mládeže i dospělé populace. Je to samostatná disciplína. Pomoc se mimo jiné orientuje na práci s cílovými skupinami jednak v jejich přirozeném prostředí, ale také ve vytvořeném prostředí – například dětské domovy. Zde má sociální pedagog velkou škálu svého uplatnění, může pracovat jako vychovatel, což je ve většině případů, ale také jako sociální pracovník určitého dětského domova a v neposlední řadě i v managementu domova. Cílovou skupinou v dětských domovech jsou děti i mládež, kteří jsou zpravidla v běžném způsobu života ohroženi patologickými jevy (drogově závislý, dětská prostituce, děti ulice). Takovou pomocnou ruku, takový návod jak na to předkládá Bakošová v díle „Sociální pedagogika jako životní pomoc“. V dnešní době je již takto ohrožených dětí mnoho, takže práce sociálního pedagoga je důležité působení na mládež tak, aby po ukončení jakéhokoliv vzdělání po základní škole byli schopni se kvalitně zapojit do běžného života. Jak jsem již uvedl, celá tato diplomová práce se zabývá romským etnikem, kdy tito podle Bakošové (2005, s. 37-38), kdy každé romské dítě vyžaduje individuální přístup a speciálně-výchovnou práci, ať už se jedná o rozvíjení gramotnosti, k získání každodenních hygienických návyků, péče o své zdraví, svůj vzhled a rozvíjet jejich případný talent. K tomu vzhledu bych chtěl podotknout jenom to, že každý Rom, který je v dětském domově vyžaduje každý den čisté oblečení a spodní prádlo a nejráději značkové. Jeden z nejdůležitějších úkolů je u každého romského jedince vypěstovat kladný vztah k práci, což se tak úplně v současné době nedaří.

Romské děti a vůbec celé romské etnikum patří v našem státě k té skupině lidí, kteří mají problémy ve všech věkových kategoriích, ať už to jsou rodinné vztahy, vrstevnické vztahy, a drtivá většina Romů má nízkou sociální a životní úroveň. Ať už to jsou problémy ve škole,

v zaměstnání. Jsou ohroženy sociálně patologickými jevy, jako je kriminalita, užívání drog a jiných návykových látek. Mají i v častých případech řadu zdravotnických potíží a omezení. Zde bych se zastavil a přiblížil situaci ve Zlínském kraji, poslední trend mladých Romů je, že romské mladé dívky, v rozmezí 14 – 17 let, které jsou těhotné, záměrně dále užívají drogy, holdují alkoholu a jiným návykovým látkám a to zcela prostého důvodu, aby se dítě narodilo s jakýmkoliv zdravotním postižením, a ony pak pobírají příspěvek na péči, který může být ve výši až 16 000,- Kč. Toto se neobjevuje ve většině případu, ale je to nový trend, který se objevil. Takové „rodiny“ se pak snaží mít takto postižené dítě co nejdéle, aby mohli brát ty příspěvky. Pak, až to dítě už nemohou zvládnout, přichází na řadu ústavní péče, kdy nejčastěji jsou tyto děti po diagnostice umístovány do dětských domovů (dále jen DD), kterých je v současné době ve Zlínském kraji několik. Toto není nejzávažnější důvod, proč jsou děti Romů umístovány do výchovných ústavů, mezi hlavní důvody, proč jde dítě do ústavní péče, je, že rodiče, či jeden rodič vykonává trest odnětí svobody, alkoholismus rodičů či pěstounů a v neposlední řadě je to absolutní nezáměr o své dítě. Setkal jsem se i s takovým případem, že sociální pracovníce příslušného úřadu či terénní pracovníce mají z Romů často strach a tak je mnohem jednodušší jim v tom, co požadují vyhovět. Ať je to, jak je, pravda je taková, že se romské děti dostávají do výchovných ústavů nejčastěji až po 12 roce svého života a to je špatně. Špatně pro konkrétní romské dítě, protože už takové dítě nelze socializovat, má své zažití návyky a rituály, které není ochotno změnit a tak, aby dosáhl toho, co on sám chce, vymýšlí si, lže, manipuluje. Pan Balvín uvádí, že city a smysly hrají u Romů velkou roli, ovlivňují jejich jednání ve velké míře, a to, že rodiče žijí závadným způsobem, to není rozhodující a děti v drtivé většině kopírují jednání svých rodičů. Zde bych vzpomněl myšlenku pana doktora Dědiče, že vůbec nejdůležitější je v takovýchto případech doslova odstříhnout takové dítě od závadové rodiny, umístit je do nějakého z výchovných ústavů a tam s ním pracovat, což je nejdůležitějším úkolem pro sociálního pedagoga, toto vnímám jako nejdůležitější úkol.

Ve Zlínském kraji je několik DD, kde v každém se nachází romská komunita. Snahou managementu dětských domovů je to, aby Romové tvořili jednu komunitu ve skupině dětského domova. V této skupině se Romové vychovávají a vzdělávají, takové dítě přebírá normy a zvyky komunity, dané způsobem života v této komunitě, v tomto konkrétním dětském domově.

Typy dětských domovů

Známe dva typy dětských domovů, a to domovy internátního typu a tzv. rodinného typu. Do dětského domova internátního typu jsou umísťovány děti, které mají šanci se v brzké době vrátit do rodiny. Vzhledem k tomuto faktu jsou respektovány vazby dítěte na rodinu, a pokud je to v zájmu dítěte, tak jsou tyto vazby podporovány. Základní jednotkou takového typu dětského domova je výchovná skupina, která může mít až 15 dětí. Děti mohou být v domově do 18 let, maximálně do 26 let, pokud dítě studuje. Dětské domovy rodinného typu jsou pro děti, u kterých se předpokládá dlouhodobý pobyt. V takovém domově je několik výchovných skupinek, které mají jakoby byt, ve kterém se nacházejí ložnice pro děti, obývací pokoj, sociální zařízení, kuchyňka, prostě vše, co najdete i v normálním bytě. Každá taková skupinka má své dva kmenové vychovatele a maximální počet dětí v ní je 8. Snahou vychovatelů je vytvoření co nejoptimálnějších podmínek pro zdravý vývoj dítěte, v co největší míře nahradit jeho rodinné zázemí. I zde mohou děti být až do svých 26 let, pokud studuje. Do domova jsou umísťovány děti od 3 let věku. Do domova se dítě dostane na základě rozhodnutí soudu, kde k soudu může dát podnět sociální pracovníce, občan či lékař dítěte. Pak ještě může dítě přejít z kojeneckého ústavu, kde se o něj starají sestry do 3 let. Dítě v takovém domově navštěvuje mateřskou školu, učení a střední školu, speciální školu a ve výjimečných případech i školu vysokou. Pokud rodiče projevují zájem, může takové dítě z domova jezdit přes školní rok na návštěvní víkendy, na vánoční, jarní i velké prázdniny. Před první návštěvou dítěte doma musí proběhnout návštěva sociální pracovníce doma, aby zkontrolovala podmínky pro pobyt dítěte doma. Pak už jenom rodič nebo rodinný příslušník napíše žádost, kterou vyřizuje sociální pracovníce domova. Děti se na návštěvu doma vždy těší, i když kolikrát nemají takové podmínky jak v dětském domově. Velkým kladem současných dětských domovů je snaha vytvořit co největší prostor pro respektování individuálních zájmů dítěte. Vychovatelé se s dětmi učí, organizují jejich volný čas, dítě má možnost navštěvovat různé zájmové kroužky, zúčastňují se různých soutěží, které pořádají dětské domovy. Navštěvují různá divadelní představení, chodí do kina, jezdí na letní tábory, Děti v domovech dostávají kapesné, které je odstupňováno vzhledem k věku dítěte. Každý dětský domov má svůj vnitřní řád, který se řídí vyhláškou. Všední den dítěte je takový, že po příchodu ze školy se dítě naobědvá, pak hodinu relaxuje a potom probíhá příprava na vyučování. Pokud navštěvuje nějaký kroužek, odchází do něj. Odstupňovaná je i večerka, podle věku dítěte.

Po dosažení 18 let dítěte může z domova odejít, ale většinou děti zůstávají déle, pokud nedostudují. Často se pracovníci domova starají o další bydlení dítěte po odchodu. Řešením je třeba domov na půl cesty, kde může takové dítě bydlet jeden rok za rozumnou cenu, než se kvalitně zapojí do života. Při odchodu z domova může dítě obdržet až 10 000 korun, ale tato částka není nároková. Podle zákona číslo 109/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů se v § 12 doslova uvádí „*Dětský domov pečuje o děti podle jejich individuálních potřeb. Ve vztahu k dětem plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální. Účelem dětského domova je zajišťovat péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování. Tyto děti se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí dětského domova. Do dětského domova mohou být umísťovány děti ve věku zpravidla od 3 do nejvýše 18 let. Do dětského domova se rovněž umísťují nezletilé matky spolu s jejich dětmi*“. Dalším typem dětského domova je dětský domov se školou, kdy v zákonu číslo 109/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů „*O ústavní výchově*“ se uvádí: *Účelem dětského domova se školou je zajišťovat péči o děti:*

a) s nařízenou ústavní výchovou,

1. mají-li závažné poruchy chování, nebo

2. které pro svou přechodnou nebo trvalou duševní poruchu vyžadují výchovně léčebnou péči, nebo

b) s uloženou ochrannou výchovou,

c) jsou-li nezletilými matkami a splňují podmínky stanovené v písmenu a) nebo b), a jejich děti, které nemohou být vzdělávány ve škole, jež je součástí dětského domova se školou“.

Preventivní výchova péče

Další institucí, která jen zdánlivě nemá nic společného s výchovnými ústavy je preventivní výchovná péče. To znamená, že je to poskytování speciálně pedagogických a psychologických služeb dětem s rizikem poruch chování, nebo již s rozvinutými projevy poruch chování a negativních jevů v sociálním vývoji, u nichž nebyla nařízená ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova, osobám odpovědným za výchovu a pedagogickým pracovníkům. Tato péče je poskytována střediskem nebo diagnostickým ústavem a děje se to formou:

1. ambulantních služeb na základě žádosti osob odpovědných za výchovu nebo dětí starších 15 let
2. celodenních služeb na základě žádostí osob odpovědných za výchovu
3. internátních služeb na základě žádosti osob odpovědných za výchovu, tento internátní pobyt trvá zpravidla 8 týdnů

Středisko je instituce, která poskytuje všestrannou preventivní péči či pedagogickou péči a psychologickou pomoc dětem s rizikem či projevy poruch chování a negativními jevy v jejich sociálním vývoji a také dětem, propuštěným z ústavní výchovy při jejich integraci do života společnosti. Tato péče je především zaměřena na zmírnění či odstranění vzniklých poruch chování a je také zaměřena na prevenci vzniku dalších vážných poruch chování a to za předpokladu, že u těchto dětí nenastal důvod k nařízení ústavní péče či uložení ochranné výchovy.

Dětský domov ve Valašském Meziříčí – historie

Dětský domov ve Valašském Meziříčí patří mezi nejstarší dětský domov v naší republice. Historické prameny hovoří o tom, že nejstarší údaj o budově je z roku 1592. V roce 1932 v ní byl založen sirotčinec. Od tohoto data můžeme začít historii dětského domova ve Valašském Meziříčí. V dětském domově vyrůstají děti, které jsou soudně odebrány z rodin, jelikož je vlastní rodiče zanedbávají, často je i fyzicky a psychicky týrají. V uvedeném dětském domově nalezneme zázemí až 24 dětí ve věku od 3 let, až do ukončení přípravy na povolání. Najdou se zde předškoláci, školáci, studenti, v malé míře i vysokoškolští studenti. O děti se starají denní tety a strejda vychovatelé, a večer pak pomocné vychovatelky. Děti jsou zde rozděleny do tří rodinných skupin, kdy v každé skupině žije maximálně 8 dětí. Je zde takové pravidlo, že sourozenci jsou umisťováni do jedné skupiny. Život dětí ve skupině v mnohém připomíná život v rodině se všemi radostmi i starostmi. Děti se starají, s ohledem na svůj věk, o pořádek na svých pokojích, samy se učí prát prádlo, žehlit. Každá skupina má svůj hlavní vchod, který se dá zavřít, takže to připomíná takový velký byt. Každá skupina má ložnice, velký obývací, sociální vybavení a samozřejmě kuchyňku. V uvedeném domově je zavedené, že každou neděli si děti sami sestaví jídelniček a pak vaří. Není to žádná jednoduchá záležitost, protože na každé dítě je tzv. Denní finanční norma, do které se musí vejít. Takže, jestli děti chtějí nějaký „lepší“ a

náročnější oběd, musí se uskrovnit při snídani a večeři. Toto má velký význam z hlediska finanční gramotnosti, protože si děti zapamatují, kolik které potraviny stojí. Na prázdniny děti jezdí na různé tábory, pořádají se různé výlety a společné akce. Pokud je zájem ze strany rodičů, jezdí děti na prázdniny domů a v době školní docházky jezdí na návštěvní víkendy, které jsou přesně stanovené, aby se termín nekryl s některou z akcí, o kterých se ví dopředu. Navíc ještě domovy ze Zlínského kraje pořádají sami své akce. Například Dětský domov ve Valašském Meziříčí pravidelně každý rok pořádá dopravní soutěž mladých cyklistů, kde se učí pravidla silničního provozu, zdravotně, jízdu podle pravidel na dopravním hřišti, které ve Valašském Meziříčí máme. Na závěr bych chtěl vzpomenout příběh jedno romského dítěte, kdy s jeho uveřejněním mám souhlas, přesto ho jmenovat nebudu. V dětských domovech je hodně dětí, které pobírají sirotčí důchod, a tak při odchodu z domova má mnohdy našetřenou velice pěknou sumu. Toto romské dítě bylo v domě od svých 4 let, a zmíněný důchod pobíral již od tohoto věku. Protože byl velice problémový, agresivní, po dosažení 18 let mu nebylo umožněno déle zůstat v domově a vyučit se. Přesto jsme mu zajistili ubytování v domečku „Na půl cesty“. Tento jedinec však již po 14 dnech přestal chodit do školy, tím pádem musel opustit své bydlení a do 5 měsíců doslova rozházel to, co si během pobytu našetřil (celý sirotčí důchod mu byl dáván na spořitelni knížku). A nejednalo se o nijak malou částku, tato dosahovala téměř 700 000 korun. I když takových dětí nebývá v domovech mnoho, je až zarážející, že téměř všichni dopadnout tak, jak jsem uvedl. Tady je chyba i ve výchovných pracovníků, kdy nebyl kladen patřičný důraz na finanční gramotnost. Je pravda, že pokud se takové dítě rozhodne, že peníze „prošustruje“ nikdo na tom nic nezmění, protože jenom on může nakládat se zmíněným obnosem. Při zkoumání, kterým jsme se zabývali jen okrajově, však můžeme konstatovat, že není rozdíl mezi romským dítětem a „bílým“ jedincem. K uvedenému chlapci bychom chtěli dodat, že pochází z neúplné rodiny, kdy jeho otec zemřel a od svých dvou let byl v dětském domově a pobíral sirotčí důchod, má ještě o jeden rok staršího bratra, který dopadl ještě hůře, kdy z domova odešel do výchovného ústavu a po odchodu z něho měl též našetřeny peníze ve stejné výši a i on tyto všechny utratil během půl roku. Toto hodně kontrastuje s mým tvrzením, že pokud chceme s jakýmkoliv dítětem něco v jeho výchově udělat, je třeba, aby byl v domově co možná nejdřív. Tito bratři, jejichž osudy jsem popisoval, byli v domově od svých dvou let. To potvrzuje ne jenom naše tvrzení, že podíl na vytváření osobnosti nespočívá ve výchově, kdy jsme měli možnost na uvedené bratry působit téměř celý jejich život, ale hlavním aspektem je dědičnost. Tento

případ je bohu díky jen ojedinělý, dalším chlapcem z uvedeného domova, který dopadl daleko lépe je ten, že se na základní škole učil vyloženě průměrně, měl rád práci se dřevem a tak se chtěl vyučit truhlářem, po cílevědomým působením na něj se nakonec přihlásil na gymnázium, které zdárně ukončil a pak se dostal vysokou školu báňskou, kterou absolvoval s vyznamenáním, a byl při studiu tak úspěšný, že se podílel se svým profesorem na nových skriptech.

Tady, na tomto místě ještě chci vzpomenout příběhy dalších tří romských dětí, které přišly do dětského domova ve Valašském Meziříčí v útlém věku a to v rozmezí 2 – 3 let, tyto děti s těžkostmi ukončily základní školní docházku a pak nastoupily do odborného učení tzv. éčkového zaměření a všichni toto učiliště zdárně ukončily a posléze se zapojily do samostatného života. Je až zarážející ta skutečnost, že když mělo dojít k tomu, že dítě odejde z domova a má se zapojit do samostatného života, tak najednou přijde obava z něčeho nového, nepoznaného a až v 50% případu dítě začne studovat druhý učební obor jenom proto, aby z domova nemusel odejít a mohl v něm ještě zůstat a zdárně ukončí i druhý obor. Tuto variantu náš právní řád umožňuje vlastně až do 26 roku věku dítěte.

Petr, příběh Petra z Dětského domova ve Valašském Meziříčí je zase trochu jiný. Petr při docházce do základní školy dosahoval průměrných až podprůměrných výsledků a protože měl rád práci se dřevem, začal se učit tesařem. Při studiu tohoto učební oboru již ve druhém ročníku získal vyznamenání a taky s vyznamenáním ukončil celé učňovské zkoušky. Nechal se tedy přemluvit a začal studovat střední školu, kterou skončil rovněž s vyznamenáním a tak již se nikdo nedivil, že šel pak studovat na školu vysokou. Tuto skončil s červeným diplomem a bez potíží se zapojil do „normálního života“ Tento Petr byl v dětském domově od svých 5 let.

Jitka, životní příběh Jitky je také úplně jinší. Do dětského domova přišla ve svých 8 letech a to na vlastní žádost. Matka i otec jsou oba vysokoškolsky vzdělání, ale neustálé hádky a i fyzické napadání mezi oběma rodiči donutily Jitku, aby sama vyhledala sociálku, kde jí žádala, ať jí umístí do domova. Sama ve škole dosahovala vynikajících výsledků (měla samé jedničky) a tak na druhý stupeň vzdělání již nastoupila do známé školy pana Kellera na Open Gate. Uvedený majitel školy nadané děti podporuje a Jitka je tak dobrá, že vysokou školu bude studovat buď v Anglii, nebo dokonce v USA.

Martin, bohužel, děti v dětských domovech tvoří široké spektrum lidské společnosti, vyskytují se i příběhy s kriminální zápletkou, tak uvedený Martin byl v našem domově od svých 4 let. Jeho pobyt v dětském domově byl bezproblémový, byl trochu mentálně zaostalí a tak chodil od své třetí třídy do speciální školy. Tuto absolvoval, kdy „vyšel“ z osmé třídy. Pak nastoupil do „éčkového“ učebního oboru, který rovněž absolvoval bez propadnutí. Při odchodu z domova jsme mu všemožně pomáhali, zařídili jsme mu bydlení v domě na půl cesty, což je takové zařízení, kde dítě po odchodu z dětského domova může bydlet jeden rok za dodržení určitých podmínek – a to především to, že ze začátku mu je výplata poukazována na společný účet, kdy pracovnice, která je v domě na půl cesty zaměstnána mu v první řadě uhradí nájem, který je minimální, část peněz mu uloží na jeho účet a zbytek mu postupně vydává po menších částkách, vždy na jeden týden. První dva měsíce Martin fungoval v pohodě, ale pak si našel kamarády z ulice, přestal chodit do zaměstnání a tak nebylo divu, že mu byl ukončen pobyt v domě na půl cesty a Martin se ocitl na ulici. Tam se začal scházet se závadovými skupinami a všechno vyvrcholilo krádeží osobního automobilu, následnou dopravní nehodou za přítomnosti alkoholu a středně těžkým zraněním jednoho chlapce z posádky auta. Aby se Martin vyhnul trestnímu stíhání, utekl do Anglie, kde jej policisté nemohou najít. Na závěr si dovoluji takové malé zamyšlení, i když Martin po celou dobu pobytu v domově, dá se říci fungoval, hned po odchodu spadl až na samé dno. Pokud je mi známo, jeho biologičtí rodiče mají ty samé problémy, takže na utváření osobnosti dítěte bude mít spíše větší vliv dědičnost než dlouhodobé působení výchovného prostředí a výchovných pracovníků.

1.3 K základním pojmům

Romové - kořeny Romů (cikánů) jsou etnikum, jejichž původ sahá do střední Indie. Toto etnikum je nejpočetnější v Evropě a Americe. V Evropě se nejvíce nachází v jihovýchodní Evropě. Věda, která se zabývá studiem Romů, se nazývá romistika. V současné době se odhaduje, že v Evropě je 4 9 milionů Romů. Romský jazyk je rozdělen na několik dialektů. V roce 2013 měl podle publikace Ethnologue kolem 3 milionů mluvčích. Mnoho Romů však za svůj mateřský jazyk považuje jazyk země, ve které žijí, nebo mluví smíšeným jazykem, který je kombinací romštiny a jazyka dané země – toto se nazývá praromština.

Náhradní rodinná péče, její formy upravuje zákon číslo 94/1963 Sb., o rodině. Pojednává o svěření dítěte do péči jiné osoby než jsou rodiče, pak je to pěstounská péče, osvojení,

ústavní péče (nejčastěji dětské domovy) pobyt a umístění ohroženého dítěte do zařízení vyžadující okamžitou pomoc. Já se budu věnovat do hloubky výkonu ústavní péče v dětských domovech, kdy jsem již popsal podmínky a způsob života v dětských domovech. I když je v současné době preferováno, aby co největší počet dětí odcházel do pěstounské péče, myslím si, že dětský domov rodinného typu je nejideálnějším řešením pro výchovu dítěte, pokud rodina svou funkci neplní.

Pěstounská péče, podle profesora Matějčka sahají kořeny pěstounské péče do starověku a její základ položily kojné. V řeckých a římských státech často nabízely ženy své služby při kojení a při výchově novorozenců. Tehdejší vládcí měli často na svých dvorech kojné a chůvy. Tento zvyk se pak později přenesl i do Francie. Na konci 18. století začaly hromadně vznikat nalezince, vedle nich ještě ovšem existovali i kojné a chůvy. K zániku pěstounské péče došlo schválením zákona o právu rodinném, a to zákonem číslo 256/1949 Sb., a zákonem číslo 266/1949 Sb. V roce 1952 došlo k zániku pěstounské péče, kromě pěstounské péče „příbuzenské“. Zákon v té době připouštěl pouze osvojení nebo poručnictví. Tady došlo k nebývalému rozmachu kojeneckých ústavů a dětských domovů. K opětovnému legalizování pěstounské péče došlo až v roce 1963.

Osvojení, tento institut zjednodušeně znamená přijetí cizího dítěte za vlastní. Z historie je známé, že adoptovat mohli tehdy jen muži. Nejstarší zmínka o osvojení pochází z dob antického Říma. Dříve byl vyžadován věkový rozdíl mezi dítětem a osvojitelem nejméně 18 let. V Československu došlo v roce 1949 novým zákonem k zrovnoprávnění mužů a žen, odstraněna byla i podmínka věkové hranice osvojitele, osvojit mohli společně jen manželé. Ke zrušení mohlo dojít rozhodnutím soudu nebo dohodou ve formě zápisu u soudu. Od roku 1958 bylo také zavedeno i osvojení tzv. „nezrušitelné“ a to zápisem do matriky, kdy tedy osvojitel nahradil původní rodiče. Zanikla i vyživovací povinnost původní rodiny. V případech evidentního nezájmu o dítě zanikla i povinnost souhlasu s osvojením původních rodičů. Zákon o rodině, přijatý v roce 1963, platí s malými obměnami i v současné době. Nezrušitelně tedy mohli jen manželé, kdy si osvojily dítě starší jednoho roku. V tu dobu byla také nově zavedena předadopční péče, která trvala 3 měsíce a pak až teprve mohlo dojít k adopci. Jen ve výjimečných případech mohlo dojít k adopci pouze jedinou osobou. Ke zrušení osvojení mohlo tedy dojít jednoduchou cestou – zrušení prvního stupně a to na základě dosažení plnoletosti osvojence, kdy v matrice zůstávají zapsáni i původní rodiče a mohlo dojít ke druhému stupni, toto osvojení je nezrušitelné, kdy na matrice dochází k

nahrazení původních rodičů adoptivními. V současné době v České republice platí obě možnosti, kdy je daleko čtenější u osvojení nezrušitelného. Osvojení je nejvyšší typ náhradní rodinné péče, protože právní postavení osvojeného dítěte je na stejné výši jako u dítěte vlastního.

2 ZÁKON Č.109/2002 SB.

Právně zaštiťuje pobyt dětí ve výchovných ústavech zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Tento zákon je nejdůležitějším pro fungování jakéhokoliv výchovného ústavu, o jaké typy se konkrétně jedná, hovoří § 2, kde vyjmenovává, že se jedná o diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy. Tyto ústavy poskytují dětem plné zaopatření po dobu pobytu dítěte v zařízení, kdy tuto péči poskytují vychovatelé. Dětem umístěným v takovéhoto ústavem kromě dětí v diagnostickém ústavu je poskytováno stravování, ubytování a ošacení, dále učební potřeby a pomůcky, úhradu nezbytně nutných nákladů na vzdělání. Dále má každé dítě nárok kapesné, jehož výše se odvíjí od fyzického věku dítěte, dále pak na osobní dary a věcnou pomoc při jeho odchodu ze zařízení. Do takovéhoto zařízení bývají umísťovány i děti s mentálním, smyslovým, tělesným postižením, s vadami řeči, popřípadě i s více vadami a to u těch, u kterých byla nařízena soudně ústavní výchova. Pro takovéto děti jsou ústavem zajišťovány vhodné podmínky pro jejich pobyt v takovémto ústavu. Toto podrobně řeší § 2, odst. 12. § 4 zmiňovaného zákona hovoří o počtu dětí v jednotlivých typech zařízení. § 5 popisuje fungování **diagnostického ústavu**, kdy je v zákoně doslova uvedené : *Diagnostický ústav přijímá děti s nařízeným předběžným opatřením, nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou, děti s uloženou ochrannou výchovou také na základě výsledku komplexního vyšetření, zdravotního stavu dětí a volné kapacity jednotlivých zařízení umísťuje do dětských domovů se školou nebo výchovných ústavů.* V diagnostických ústavech se přesně stanoví určitá porucha dítěte a navrhne se program rozvoje osobnosti u konkrétního dítěte. Ještě vysvětlím právní institut „předběžné opatření“, jedná se zrychlené, předběžné rozhodnutí příslušného soudu o umístění dítěte do diagnostického ústavu, či jiného výchovného zařízení tak, aby se předešlo k působením negativního vlivu na dítěte, od kterého chce stát ochránit. Podle potřeby plní diagnostický ústav tyto úkoly, vše v zájmu dítěte:

- diagnostické vyšetření, potřebné k stanovení diagnózy dítěte formou pedagogických a psychologických činností

- vzdělávací vyšetření, které slouží k zjištění úrovně dosažených znalostí a dovedností, stanovují se specifické vzdělávací procesy, vše v zájmu dítěte a přiměřeně k jeho věku, jeho možnostem a předpokladům,
- terapeutické vyšetření, které směřuje k nápravě poruch v sociálních vztazích a v chování dítěte,
- organizační, které souvisí s umístováním dítěte do určitého zařízení v územním obvodu diagnostického ústavu, které je vymezené daným ministerstvem, spolupracuje s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, podílí se na přípravě předběžného opatření a hlavně při přípravě vyjádření pro daný soud a určení pro výkon ústavní výchovy, do kterého bude dítě umístěno po stanovení diagnostiky.
- koordinační úkoly, které směřují k prohloubení a sjednocení odborných postupů v ostatních zařízeních

Diagnostický ústav pak písemně sděluje příslušným orgánům sociálně-právní ochrany dětí na základě zjištěných poznatků, ke kterým došli při stanovování diagnózy údaje o dětech vhodných k osvojení či pěstounské péči, což je velmi důležitý prvek. Samozřejmě diagnostický ústav poskytuje každému přijatému dítěti nezbytně nutnou péči. Tolik k diagnostickým ústavům, ale protože tato diplomová práce je především zaměřená na dětské domovy, budu se věnovat hlavně dětským domovům. Každé dítě, které je umístěné do dětského domova má svoje práva, ale také povinnosti. Mezi nejdůležitější rozhodně patří právo na plné přímé zabezpečení, rozumí se na stravu, oblečení, pomůcky do školy, každé dítě v domově má svoje místo, svou postel a svůj pracovní stůl. Na plné rozvíjení svých osobních, tělesných, duševních a citových dovedností, v neposlední řadě na respektování lidské důstojnosti. Dále má právo na svobodu náboženství. Pokud tomu nebrání zvláštní okolností je při přijetí sourozenců dodržována podmínka, že jsou umístěni do stejné skupiny (výchovné, do tzv. rodinky) a pokud možno i na stejný pokoj. Každé nově přijaté dítě zpravidla svým podpisem potvrdí, že bylo seznámeno se svými právy, ale také se svými povinnostmi. Povinnosti sociálně pedagogických pracovníků, ať už to je vychovatel, sociální pracovník nebo psycholog dětského domova, o těch se zmíním v jiné části této diplomové práce, jelikož jejich práce a výkon zaměstnání úzce souvisí se sociální pedagogikou.

Zákon číslo 109/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů přesně vymezuje práva a povinnosti dětí umístěných v dětských domovech.

§ 20 uvádí

(1) Dítě má právo

a) na zajištění plného přímého zaopatření,

b) na rozvíjení tělesných, duševních a citových schopností a sociálních dovedností,

c) na respektování lidské důstojnosti,

d) na společné umístění se svými sourozenci, nebrání-li tomu závažné okolnosti ve vývoji a vztazích

sourozenců,

e) na vytváření podmínek pro dosažení vzdělání a pro přípravu na povolání v souladu s jeho

schopnostmi, nadáním a potřebami,

f) na svobodu náboženství, při respektování práv a povinností osob odpovědných za výchovu

usměrňovat dítě v míře odpovídající jeho rozumovým schopnostem,

h) být seznámeno se svými právy a povinnostmi,

účastnit se činností a aktivit zařízení organizovaných v rámci výchovného programu s

výjimkou zákazu či omezení v rámci opatření ve výchově, stanovené tímto zákonem,

i) obracet se se žádostmi, stížnostmi a návrhy na ředitele a pedagogické pracovníky zařízení

a požadovat, aby podání adresovaná příslušným státním orgánům, orgánům územní samo -

správy a právnickým a fyzickým osobám, jsou-li pověřeny výkonem sociálně- právní ochrany,

byla ze zařízení odeslána v následující pracovní den po jejich odevzdání pracovníkům

zařízení, a to bez kontroly jejich obsahu

- j) vyjádřit svůj názor na zamýšlená a prováděná opatření, která se ho dotýkají, názorům dítěte musí být věnována patřičná pozornost odpovídající jeho věku a rozumové vyspělosti,*
- k) požádat o osobní rozhovor a uskutečnit osobní rozhovor s pověřeným zaměstnancem orgánu*
sociálně právní ochrany dětí, zaměstnancem České školní inspekce, ministerstva nebo orgánu
kraje, a to bez přítomnosti dalších osob,
- l) být hodnoceno a odměňováno a ke svému hodnocení se vyjadřovat,*
- m) na informace o stavu svých úspor či pohledávek,*
- n) na udržování kontaktu s osobami odpovědnými za výchovu za podmínek stanovených tímto*
zákonem, a to formou korespondence, telefonických hovorů a osobních návštěv,
- o) přijímat v zařízení se souhlasem pedagogického pracovníka návštěvy osob, které nejsou uvedeny v písmenu n),*
- p) opustit samostatně se souhlasem pedagogického pracovníka zařízení za účelem vycházky,*
pokud se jedná o dítě starší 7 let věku.

3 OSOBNOST VYCHOVATELE A ÚKOLY KLADENÉ NA NĚHO

Než přejdu k tématu, které vyjadřuje stěžejní řešení uvedeného tématu, chci přiblížit náplň práce a povinnosti hlavně vychovatelů v dětských domovech. V denním vychovateli spatřuji nejdůležitějšího člověka, sociálního pedagoga, který má na výchovu svěřeného dítěte a jeho fungování v dalším životě tu nejdůležitější roli, jelikož je téměř denně v kontaktu s dětmi, takže o takovém dítěti ví téměř vše. Na to, aby se člověk stal dobrým vychovatelem, v dětském domově už dávno nestačí jen čistě pedagogické vzdělání, jeho záběr činností, povinností a úkolů kladených na ně je mnohem širší. Vychovatel v takovém ústavu musí vedle toho, že je dobrým pedagogem, musí být i dobrý psycholog, musí být vzdělán a orientovat se ve finanční gramotnosti, jelikož připravuje dítě na kvalitní fungování v jeho životě po opuštění dětského domova, ale také je potřeba aby uměl vařit, uměl se postarat o oblečení. Takový vychovatel má hlavně řadu povinností, které musí dodržovat také proto, že jeho práci, kromě ředitele domova dozoruje i příslušný státní zástupce. V první řadě se při přijetí nového dítěte do domova sám na svou žádost seznámí s dostupnými informacemi o dítěti, o tom z jaké rodiny pochází (úplná, neúplná, od pěstounů nebo z kojeneckého ústavu) hlavně proto, aby zvolil správný individuální přístup ve výchově takového dítěte. Uděluje výchovná opatření ať už v kladném či záporném smyslu. Pokud je to možné, všestranně podporovat kontakty s rodinou a umožňovat jeho krátkodobé návštěvy v rodině, pokud tomu nebrání minulost rodičů či pěstounů a hlavně, pokud je z jejich strany zájem o takovou návštěvu. Je nesmírně důležité, aby při výchově dítěte v dětském domově přistupoval ke každému dítěti individuálně, každý z dětí vyžaduje individuální přístup.

3.1 Pracovní náplň denního vychovatele

To, že role a postavení sociálního pedagoga není jednostranně zaměřena, dosvědčuje i fakt, že náplň vychovatele v dětské, domově je různorodá. Denní vychovatel provádí komplexní výchovnou, vzdělávací, diagnostickou a v neposlední řadě i preventivní činnost zaměřenou na celkový rozvoj osobnosti dětí a na socializaci, resocializaci a reedukaci, včetně navrhování cílených opatření k optimalizaci výchovně vzdělávacího procesu v rámci dětského domova. Vydává rozhodnutí ve výchově, tak jak ukládá zákon 109/2002 Sb. A doplňujícího zákona 383/2005 Sb.

Vychovatel zajišťuje výchovu a vzdělávání u svěřených dětí. Odpovídá za výchovu, výsledky a úroveň výchovně vzdělávací práce ve své skupině. K tomu využívá tyto prostředky: úzká spolupráce se školou, vedoucími kroužků, které děti navštěvují, vzájemná spolupráce mezi ostatními vychovateli a ostatními zaměstnanci domova, společné rekreační pobyty, besedy s dětmi v rámci skupin a individuální práce s jednotlivými dětmi. Vychovatel jedná taktně, nepreferuje jedince, ke každému dítěti přistupuje individuálně a dle potřeb dítěte mu pomáhá. Pozitivně ovlivňuje postoje, názory a myšlení dětí. Je přiměřený náročný. Důraz klade na výchovu ke slušnosti a schopnost jednat zejména s vychovateli, zaměstnanci, vychovateli, dětmi mezi sebou a lidmi vůbec, podle pravidel slušného chování. Sám je dětem příkladem. Vede děti ke vztahům k hodnotám. Učí je hospodařit s penězi. Zejména u starších dětí je kladen důraz na rodinnou výchovu (výchova dětí v rodinách, vedení domácnosti, hospodaření, vztah muže a ženy), na kladný vztah ke vzdělání a práci (ve smyslu pracovního procesu po odchodu dětí z domova). Vychovatel je povinen seznámit se důkladně se spisem každého dítěte ve své skupině. Spolupracuje s ředitelkou a sociální pracovníci, tak, aby důkladně poznal, jaké má dítě rodinné zázemí. Dle potřeby dítěte, také na základě psychologických doporučení vypracuje Plán rozvoje osobnosti dítěte, které pravidelně vyhodnocuje a na základě poznatků volí nejvhodnější výchovné metody. Pokud to lze, seznámí se s rodiči, u malých dětí je přítomen u prvních návštěv. Každou návštěvu či kontakt písemně zaznamená a upozorní sociální pracovníci. Pokud mají návštěvy nepříznivý vliv na psychiku dítěte, upozorní na tuto skutečnost vedení domova. Dbá na bezpečnost dětí, pravidelně je proškoluje, předchází úrazům. V pracovní době zodpovídá za bezpečnost dětí. Dodržuje pravidla BOZP, také s nimi byl seznámen na pravidelných školeních BOZP, pracovních poradách, či na ně byl upozorněn ředitelem nebo státní zástupkyní. Seznámí se a dodržuje za každých okolností vnitřní předpisy a směrnice domova, pracovní řád, provozní řády, závěry z pedagogických rad a zákony a vyhlášky týkající se dětských domovů. Vychovatel není oprávněn poskytovat informace o dítěti třetí osobě, pokud k tomu nebyl vyzván vedením domova (při návštěvě lékaře, psychologa, učitele, u výslechu policie atd.), nebo pokud se nejedná o zákonného zástupce. Pokud zasílá zákonným zástupcům písemné informace o dítěti, vždy tak činí po dohodě s vedením domova. Kopii dopisu odevzdává sociální pracovníci k založení do spisu dítěte a činí tak přes oficiální poštu (tj. vyžádá si číslo jednací). Vychovatel je povinen připravovat se pravidelně na výchovu dětí. Průběh služby zaznamenává v týdenním a měsíčním plánu. Uplatňuje vlastní schopnosti, tvořivost a aktivitu. Zúčastňuje se školení a seminářů v rámci

DVPP a aktivně si doplňuje požadované vzdělání a potřebné znalosti. **Pedagogický pracovník je svým chováním příkladem dětem i ostatním zaměstnancům domova. Na pracovišti vytváří atmosféru klidu, pohody a vzájemného porozumění.**

3.2 Pracovní náplň sociálního pracovníka dětského domova

Sociální pracovník dětského domova vede osobní spisy v písemné i elektronické podobě. Prověřuje rodinné poměry osob odpovědných za výchovu dítěte. Zajišťuje kontakt s osobami odpovědnými za výchovu, jedná s OSPOD, diagnostickými ústavami, soudy, Policií, v případě potřeby i s jinými institucemi. Je garantem informovaností osob odpovědných za výchovu a OSPOD o závažných událostech ve výchově dětí, tak jak to ukládá zákon 109/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů, zejména o zdraví dětí, o výběru budoucí školy, přeřazení do jiné školy atd. Pokud je nutný souhlas osob odpovědných za výchovu, a to zejména v případě jejich zájmu o zrušení ústavní výchovy. Spolupracuje s oddělením pro náhradní rodinnou péči v případě vhodnosti umístění dítěte do náhradní rodinné péče. Pomáhá odcházejícím dětem z dětského domova z důvodu ukončení přípravy na budoucí povolání společně se sociálními pracovníci z příslušného OSPODu při zajištění bydlení a při hledání zaměstnání, případně zajišťuje pomoc při vyřizování sociální podpory. Pomáhá dětem v domově i po odchodu z dětského domova řešit sociálně-právní problémy. Zpracovává podklady pro stanovení výše příspěvku na úhradu péče pro osoby odpovědné za výchovu. Vede evidenci úhrad, vymáhá dluhy, zajišťuje potřebná potvrzení od osob odpovědných za výchovu, sleduje přeplatky a nedoplatky. Spolupracuje s okresní správou sociálního zabezpečení (OSSZ) tak, aby děti a dětský domov dostávaly dávky, které jim ze zákona náleží, vyřizuje průkazy ZTP. Pokud je to nutné (dítě je sirota, rodiče nejsou schopni atd.), oznamuje v místě bydliště dítěte platby např. Za komunální odpad. Zjišťuje a kontroluje příjezdy dětí z domova a do domova v souladu se zákonem 109/2002 Sb. spolupracuje při tom s dětmi a vychovateli, rodiči a OSPODem. Během pobytu dětí má v úschově jejich vkladní knížky. Pravidelně zapisuje stav na jejich účtech. Během týdne vykonává přímou práci s dětmi alespoň v rozsahu 3 hodiny týdně. Dále vede pokladnu a pokladní deník, vyzvedává hotovost, vyplácí a účtuje zálohy zaměstnanců na drobné nákupy. Vede inventář domova, provádí inventury včetně vyřazování, vede evidenci skladů. Vede evidenci služebních jízd se služebním automobilem. Sleduje spotřebu u služebního automobilu, zajišťuje referentské zkoušky zaměstnanců. Vede archiv. Na

základě znalostí příslušných vyhlášek a zákonů provádí archivaci dokumentů. Spolupracuje s okresním archivem. Vede evidenci a vyúčtování služebních cest zaměstnanců domova. Zakládá a sleduje nové vyhlášky ve sbírce zákonů a navrhuje v návaznosti na ně vedení domova na změny vnitřních předpisů.

3.3 Pracovní náplň ředitele dětského domova

Ředitel dětského domova má podle zákona č. 109/2002 Sb., přesně stanovené svoje práva a také povinnosti. Má právo po předchozím písemném souhlasu okresního úřadu povolit dítěti, u kterého byla nařízená ústavní výchova, pobyt u rodičů, popřípadě i u jiných fyzických osob. Může povolit pobyt dítěte s nařízenou ústavní výchovou u osob odpovědných za výchovu, a to na základě jejich písemné žádosti a za souhlasu příslušného okresního úřadu. Má právo dovolit dítěti po ukončení základní povinné docházky přechodné ubytování mimo dětský domov v souvislosti s jeho studiem nebo pracovním zaměstnáním. Ředitel má právo zakázat návštěvy u osob odpovědných za výchovu, nebo jiných osob v případě jejich nevhodného chování, které by nepříznivě působilo na výchovu dítěte. Má právo převzít od dítěte do úschovy cenné předměty, finanční hotovost převyšující výši kapesného, které stanoví zákon č. 109/2002 Sb., dále má ředitel právo povolit dítěti, staršímu 15 let cestovat do místa pobytu jejich rodičů či osob, odpovědných za jeho výchovu bez dozoru. Může zakázat z vážných výchovných důvodů pobyt dítěte u osob zodpovědných za jeho výchovu, popřípadě u osob blízkých, a to nejdéle na 30 dnů v období následujících 3 měsíců. Ředitel schvaluje opatření ve výchově, navržené příslušným pedagogickým pracovníkem. Zastupuje dítě v běžných záležitostech, zastupuje dítě při vyřizování dokladů a rozhoduje o úhradě dalších nákladů.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM A CÍL VÝZKUMU

Jak bylo uvedeno v teoretické části této diplomové práce, je v posledních létech stoupající počet romských dětí, které jsou nakonec umístěny do výchovného ústavu, do dětského domova. Snaha současné romské rodiny je ta, aby měla co nejvíce dětí, a tak mohla spokojeně žít z sociálních dávek. Takové děti zůstávají v rodinách co možná nejdéle, až do plnoletosti, protože zajišťují přísun peněz pro rodinu. Protože však tyto děti vychovává vlastně ulice, množí se případy, že takové děti už rodiče nezvládají a sami žádají příslušné úřady (OSPOD), aby byly umístěné do výchovného ústavu. A tak takové romské dítě přichází převážně do dětského domova, ale až kolem 12 roku svého života. Takové dítě již má naučený svůj vlastní způsob života, s kterým se již těžko dá něco dělat, již skoro není v silách vychovatelů něco změnit a takové dítě žije dále svůj život a většinou pak špatně skončí.

4.1 Výzkumný problém

Charakter našeho výzkumu je popisný, stanovené hypotézy byly postaveny tak, že vyplývají z výzkumných otázek.

Výzkumný problém je tedy takový, že výzkumem chceme potvrdit myšlenku – romské dítě, které je umístěné do výchovného zařízení do 10 let svého věku je pak úspěšnější v dalším svém životě, tím máme na mysli, že zdárně ukončí středoškolskou přípravu na svůj další život. Tento výzkumný problém chceme prověřit kvantitativním šetřením.

4.2 Výzkumné otázky

1. Kolik Romů prošlo během 10 posledních let Vaším dětským domovem a přišli k Vám do 10 let svého života?
2. Kolik z toho bylo dívek a kolik chlapců?
3. Kolik Romů přišlo během posledních 10 let do Vašeho domova po 10 roku svého života?
4. Kolik Romů z toho vzorku bylo dívek a kolik chlapců?
5. Kolik Romů, kteří přišli do DD do svých 10 let, dokončilo středoškolské vzdělání?
6. Kolik z tohoto vzorku bylo děvčat a kolik chlapců?

7. Kolik Romů, kteří přišli do DD po svém věku 10 let ukončilo středoškolské vzdělání?
8. Kolik z těchto bylo dívek a kolik chlapců?
9. Kolik Romů vůbec pobíralo za pobytu v DD sirotčí důchod a jak byli úspěšní po odchodu z DD?
10. Kolik Romů ve sledovaném období ukončilo vysokoškolské vzdělání?
11. Kolik z toho bylo dívek a kolik chlapců?

4.3 Stanovení hypotéz

Hypotézy byly stanoveny na základě teoretické části a jsou následující:

H1: Romské děti, které byly umístěny do výchovného ústavu – dětského domova, jsou po odchodu ze zařízení úspěšnější než romské děti, které vyrůstají ve svých rodinách.

H2: Romské děti, které byly umístěny v dětském domově před svým desátým rokem života, jsou po odchodu z dětského domova úspěšnější než ty děti, co byly umístěny do dětského domova po desátém roku svého života.

4.4 Výzkumný cíl

Jak jsme již uvedli v úvodu praktické části této diplomové práce, je cílem potvrdit hypotézu, že romské děti, které byly umístěny do dětského domova ještě před desátým rokem svého života, jsou po odchodu z dětského domova ve svém dalším životě úspěšnější, než ty děti, které byly do domova umístěny po desátém roce svého života, protože na tyto děti výchovně působí pedagogové po delší čas.

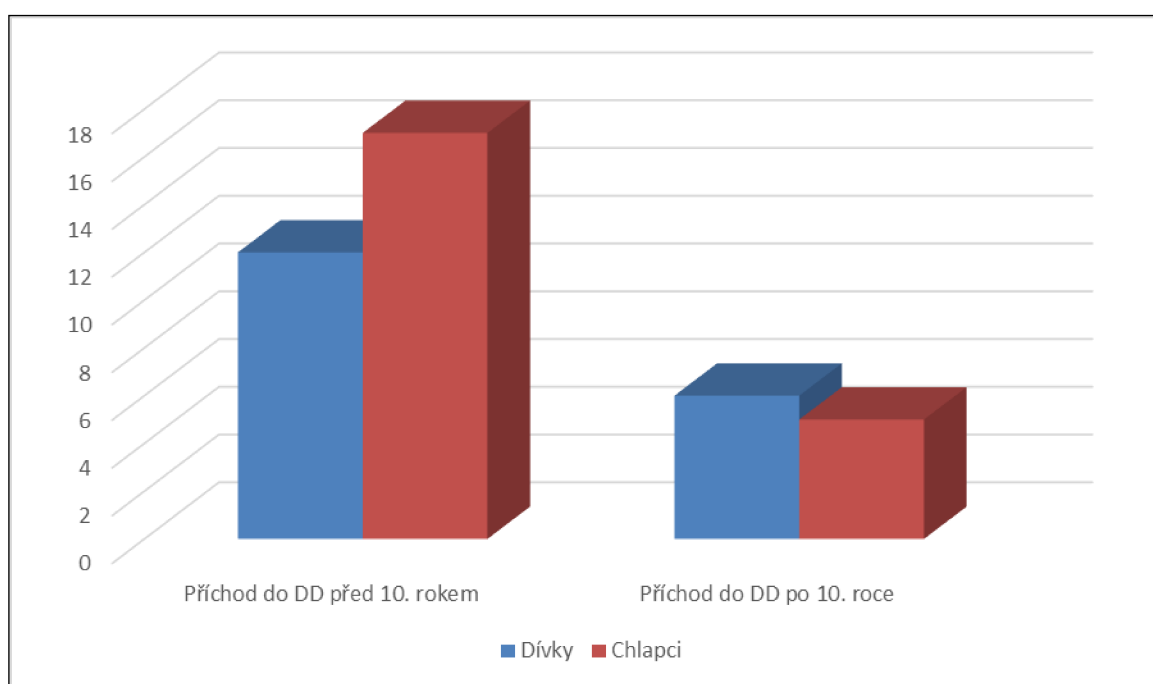
4.5 Výzkumný soubor

Základní výzkumný soubor je tvořen romskými dětmi, které jsou umístěny do dětských domovů Zlínského kraje + Dětský domov v Příboru. Formou dotazníku jsme oslovili pedagogické pracovníky jednotlivých domovů, a abychom docílili co nejpřesnějších výsledků, rozdělili jsme romské děti na dvě skupiny, ty co přišly do domova před svým desátým rokem svého života a na ty, co přišly do domova po desátém roku svého života. Dále jsme zkoumali, kolik z tohoto vzorku bylo dívek a kolik chlapců. Sběr dat probíhal v

období listopad 2017 – březen 2018, kdy bylo dotazníkem osloveno 15 pedagogických pracovníků z 15 dětských domovů, kdy sledované období bylo v rozmezí 10 let (2008 – 2018). Na tomto základě vyšly najevo tyto výsledky:

Tabulka č. 1 – dětský domov Zlín I.

Počet Romů	Příchod do DD před 10. rokem	Příchod do DD po 10. roce
Dívky	12	6
Chlapci	17	5
Celkem	29	11

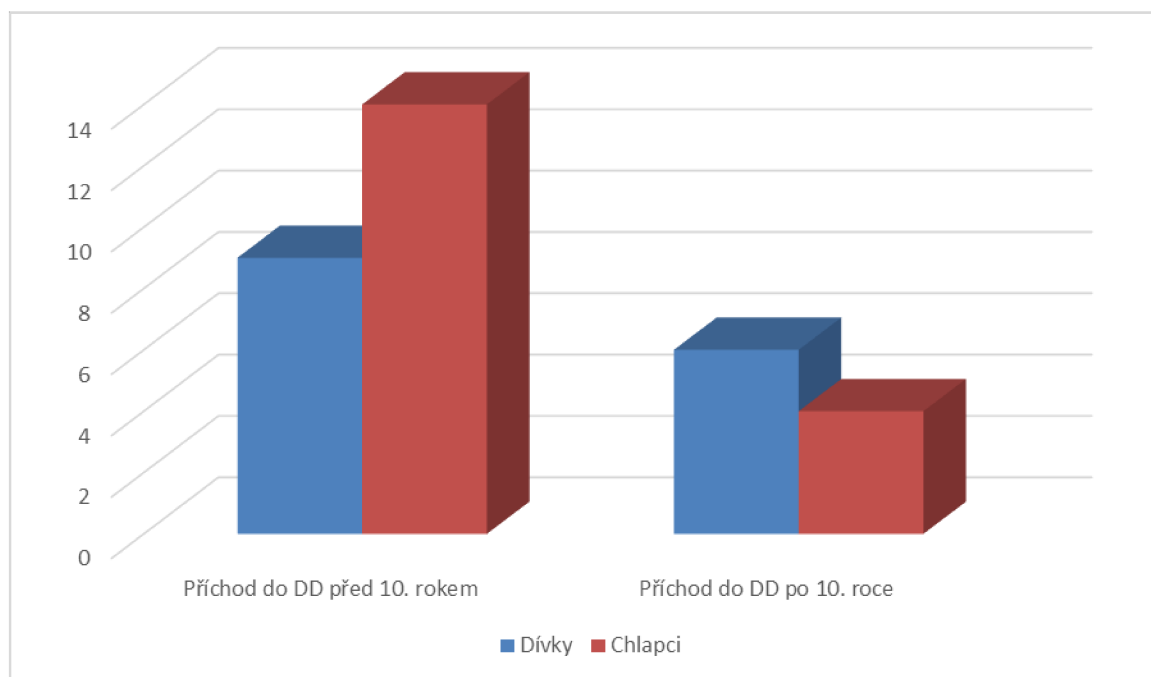


Z celkového počtu 40 Romů, kteří byli v Dětském domově ve Zlíně za sledované období 10 let bylo 29 chlapců, před desátým rokem přišlo 17 chlapců, což je 59%, kdy 13 z nich úspěšně ukončilo střední vzdělání bez maturity, to činí 76% a 4 odešli z domova po svém 18 roce věku bez vyučení. Chlapci, kteří přišli do domova po 10 roce svého života – bylo jich 5, to je 17%, kdy 2 z nich ukončili středoškolské vzdělání, to znamená 40% a 3 ne. U dívek do 10 let je situace taková, že jich přišlo do domova 12, to je 66%, kdy 8 z nich řádně ukončilo středoškolské vzdělání, to je 66% a 4 odešly bez vyučení a to je 33%. U

dívek, které do domova přišly po 10 roce svého života – bylo jich 6, to je 50%, Středoškolské vzdělání ukončily 2 z nich, to je 33%.

Tabulka č. 2 – dětský domov Zlín II.

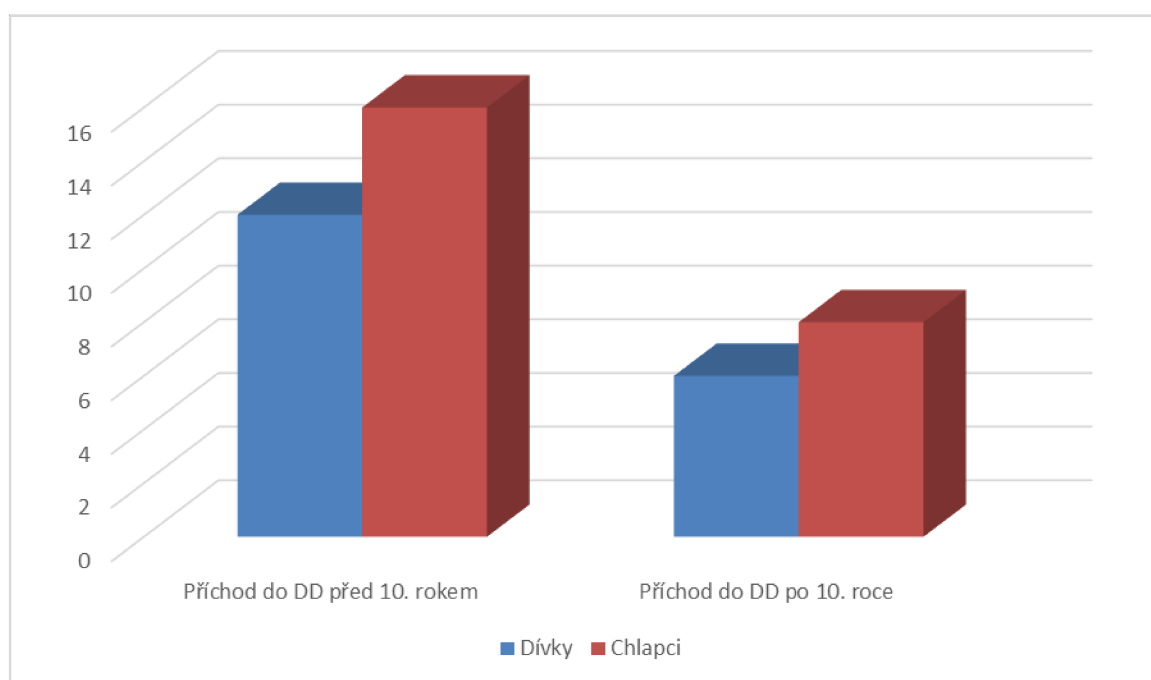
Počet Romů	Příchod do DD před 10. rokem	Příchod do DD po 10. roce
Dívky	9	6
Chlapci	14	4
Celkem	23	10



V Dětském domově Zlín II bylo za sledované období celkem 33 romských dětí, kdy chlapců, kteří přišli do DD před desátým rokem svého života, bylo 14 a 11 z nich ukončilo středoškolské vzdělání, to značí 79%, chlapců nad deset let bylo 4 a jen jeden ukončil řádně středoškolské studium, to znamená 25%. U dívek do 10 let, těch bylo 9 a středoškolské studium ukončilo 6, to je 90%, jedna dívka dokonce s maturitou a u dívek nad 10 let příchodu do domova, těch bylo 6, kdy 3 z nich středoškolské studium ukončily a to znamená 50%.

Tabulka č. 3 – dětský domov Vizovice I.

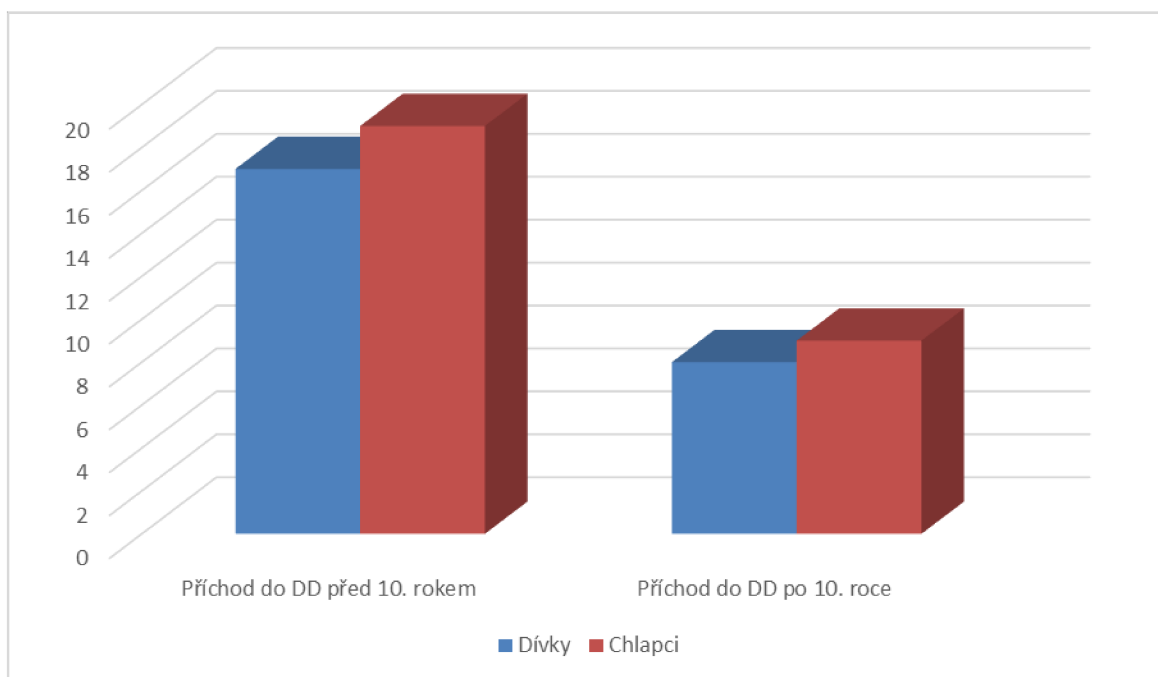
Počet Romů	Příchod do DD před 10. rokem	Příchod do DD po 10. roce
Dívky	12	6
Chlapci	16	8
Celkem	28	14



Dětský domov Vizovice I vchoval ve sledovaném období celkem 42 romských dětí, kdy u chlapců do 10 let z počtu 16 zdárně ukončilo středoškolské vzdělání 11, to znamená 69% a u chlapců nad 10 let, těch bylo 8, kdy 3 z nich řádně ukončili středoškolské vzdělání, to znamenalo 38%. U dívek, těch bylo celkem 12 do 10 let jich 9, řádně ukončilo středoškolské vzdělání, to znamená 75% a u dívek nad 10 let, těch bylo 6, kdy 2 z nich řádně ukončily středoškolské vzdělání, to znamená 33%.

Tabulka č. 4 – dětský domov Vizovice II.

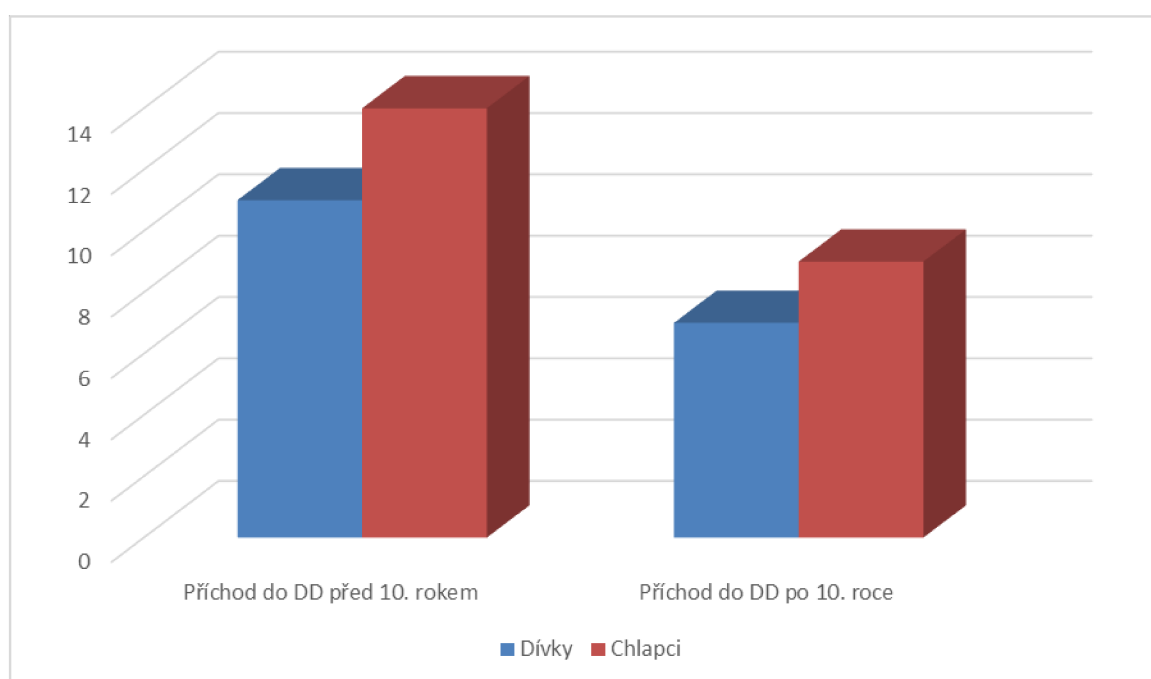
Počet Romů	Příchod do DD před 10. rokem	Příchod do DD po 10. roce
Dívky	17	8
Chlapci	19	9
Celkem	36	17



V Dětském domově Vizovice II bylo za sledované období celkem 53 romských dětí, kdy chlapců, kteří přišli do DD před 10 rokem svého života, bylo 19 a 9 z nich ukončilo středoškolské vzdělání, což představuje 47%, chlapců nad 10 let bylo celkem 9, kdy jenom 2 ukončili zdárně středoškolské vzdělání, což je 22%. Dívek do 10 let bylo 17, kdy 12 z nich ukončilo středoškolské vzdělání, což je 71% a dívky, které přišly do DD po 10 roce svého života bylo 8 a 3 z nich středoškolské vzdělání ukončilo, což je 38%.

Tabulka č. 5 – dětský domov Zašová

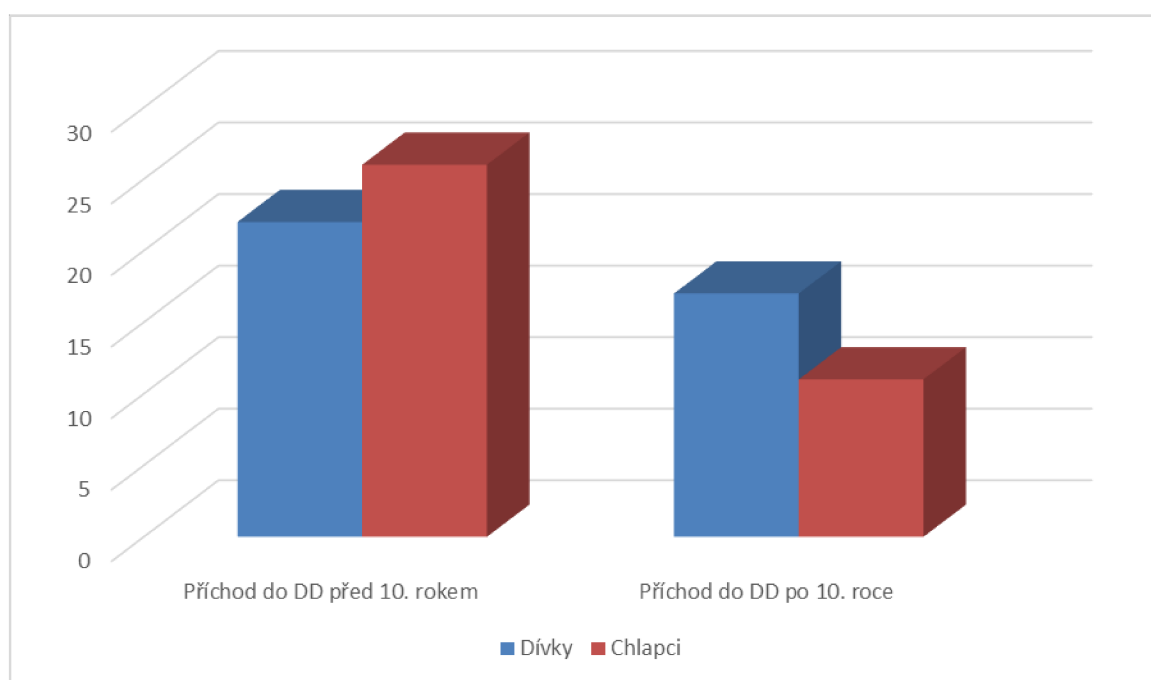
Počet Romů	Příchod do DD před 10. rokem	Příchod do DD po 10. roce
Dívky	11	7
Chlapci	14	9
Celkem	25	16



Dětský domov Zašová měl ve sledovaném období celkem 41 romských dětí, kdy chlapců do 10 let bylo 14 a 9 z nich zdárně ukončilo středoškolské vzdělání, což je 56%, chlapců nad 10 let bylo 9, kdy 4 z nich ukončili středoškolské vzdělání, to znamená 44%. Dívek do 10 let bylo 11, kdy 7 z nich ukončilo středoškolské vzdělání, což činí 64%. Dívek nad 10 let bylo 7 a 3 z nich ukončily středoškolské vzdělání, to je 43%.

Tabulka č. 6 – dětský domov – Liptál

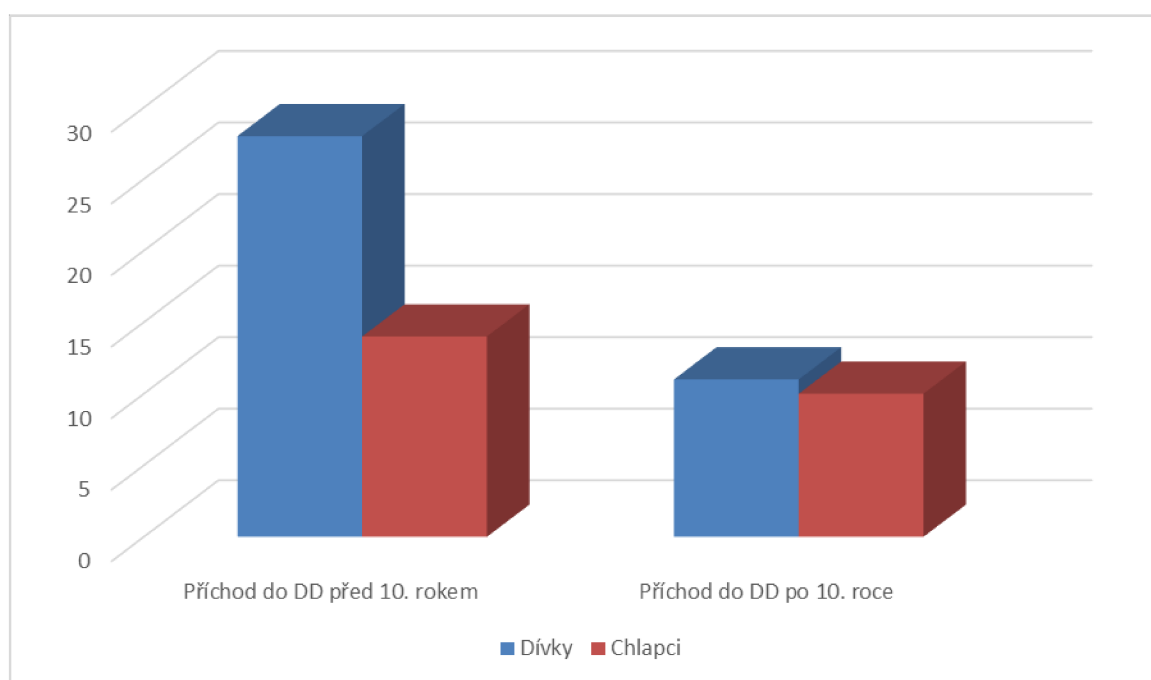
Počet Romů	Příchod do DD před 10. rokem	Příchod do DD po 10. roce
Dívky	22	17
Chlapci	26	11
Celkem	48	28



V Dětském domově Liptál byla situace následující, celkem za sledované období bylo 76 romských chlapců a děvčat. Kdy z 26 chlapců, kteří přišli do DD před desátým rokem svého života, jich 20 zdárně ukončilo středoškolské vzdělání, což představuje 77%, u chlapců nad 10 let, kterých bylo 11, jen 4 zdárně ukončili středoškolské vzdělání, to je 36%. Dívek do 10 let bylo 22, 15 z nich zdárně ukončilo středoškolské vzdělání, to je 68% a dívek nad 10 let 17 a 9 z nich ukončilo středoškolské vzdělání, to je 53%.

Tabulka č. 7 – dětský domov Valašské Meziříčí.

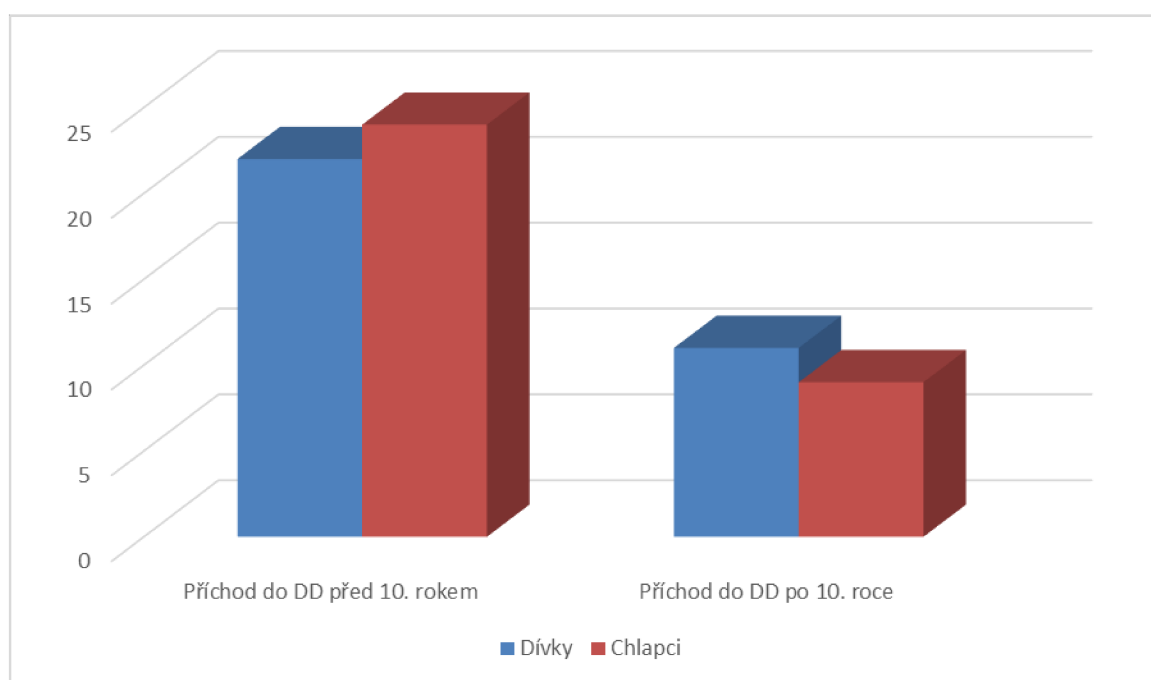
Počet Romů	Příchod do DD před 10. rokem	Příchod do DD po 10. roce
Dívky	28	11
Chlapci	14	10
Celkem	42	21



Dětský domov Valašské Meziříčí měl ve sledovaném období celkem 63 romských dětí, kdy chlapců do 10 let bylo 14 a 9 z nich ukončilo zdárně středoškolské vzdělání, to je 64%, chlapců nad 10 let bylo 10 a jenom 4 z nich zdárně ukončilo středoškolské vzdělání, to je 40%. Dívek do 10 let bylo 28, 22 zdárně ukončilo středoškolské vzdělání, to je 79%, 2 z nich dokonce zakončilo vzdělání maturitou a jedna začala studovat i vysokou školu, kterou ovšem nedokončila. Dívek nad 10 let bylo 11 a 6 z nich ukončilo zdárně středoškolské vzdělání, to je 55%.

Tabulka č. 8 – dětský domov Příbor.

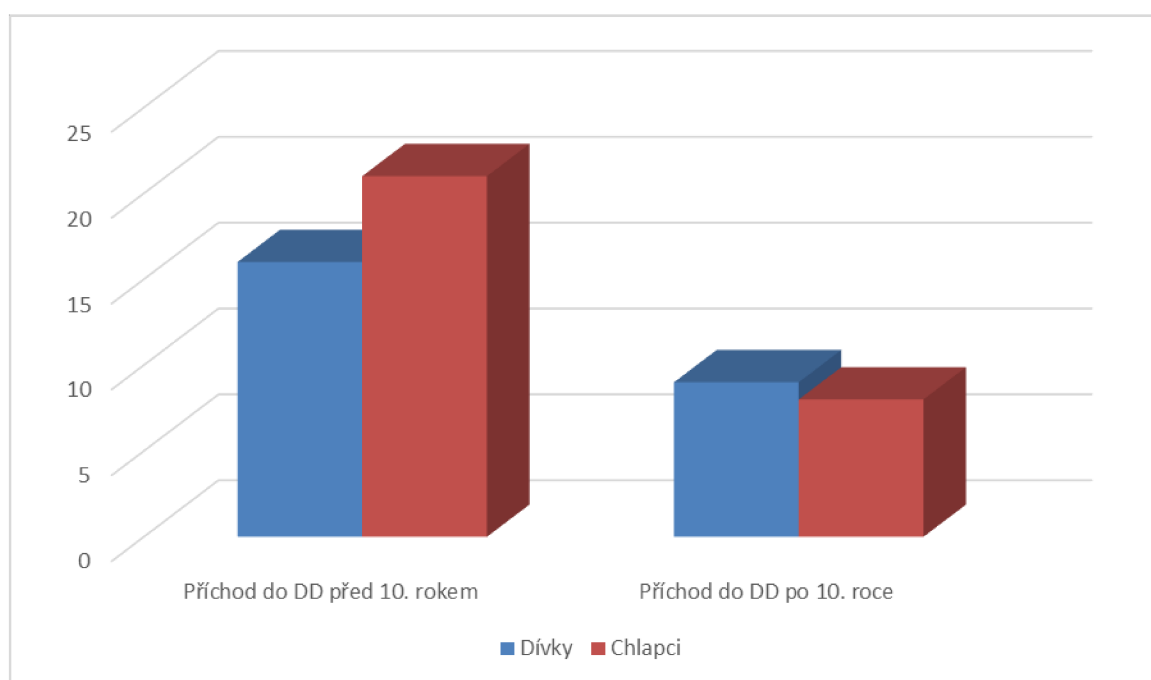
Počet Romů	Příchod do DD před 10. rokem	Příchod do DD po 10. roce
Dívky	22	11
Chlapci	24	9
Celkem	46	20



V Dětském domově Příbor bylo celkem 66 romských dětí, kdy u chlapců do 10 let, kterých bylo 24, 16 z nich zdárně ukončilo středoškolské vzdělání, to je 66% a u chlapců nad 10 let, kterých bylo 9, zdárně ukončilo středoškolské vzdělání jenom 2, to představuje 22%. U dívek do 10 let, těch bylo 22 a 14 z nich zdárně ukončilo středoškolské vzdělání, to je 64% a u dívek nad 10 let, těch bylo 11, kdy 4 z nich zdárně ukončily středoškolské vzdělání, to je 36%.

Tabulka č. 9 – dětský domov Smolina.

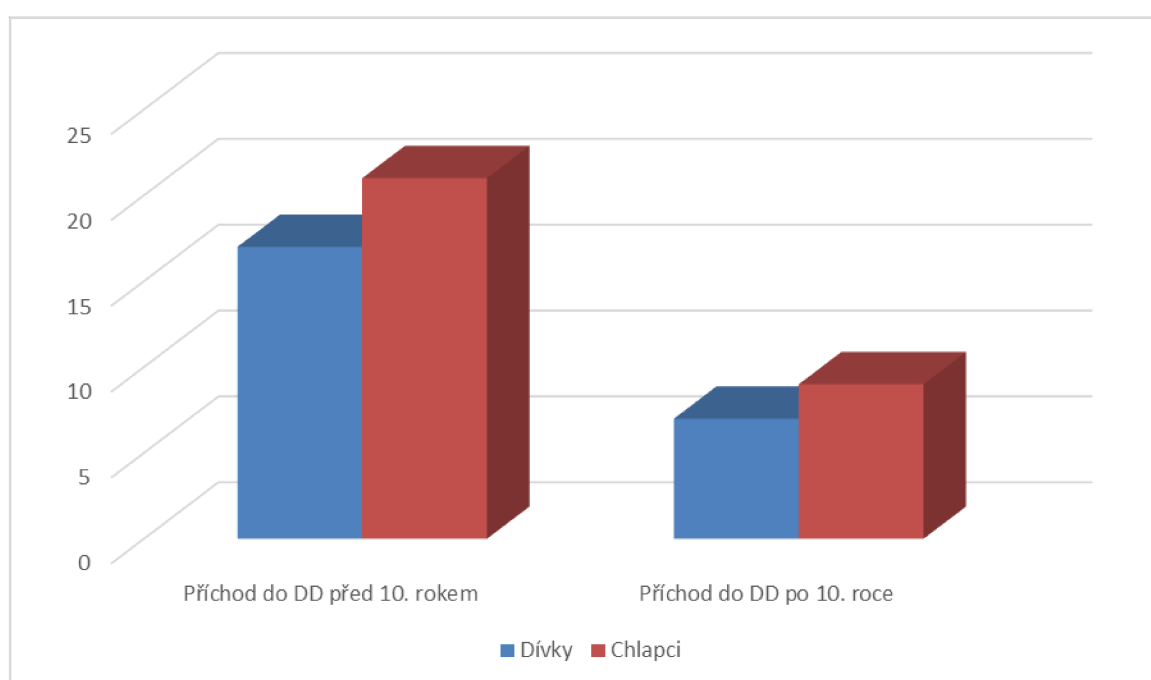
Počet Romů	Příchod do DD před 10. rokem	Příchod do DD po 10. roce
Dívky	16	9
Chlapci	21	8
Celkem	37	17



V Dětském domově Smolina byla situace následující: celkový počet romských dětí 54, chlapců do 10 let bylo 21, kdy 17 z nich zdárně ukončilo středoškolské vzdělání, což je 81%, u chlapců nad 10 let, těch bylo 8 a 3 vzdělání dokončili, což představuje 38%. Dívek do 10 let bylo 16 a 11 z nich zdárně ukončilo středoškolské vzdělání, což je 69% a u dívek nad 10 let, těch bylo 9 a 4 z nich vzdělání ukončily, což je 44%.

Tabulka č. 10 – dětský domov Bojkovice.

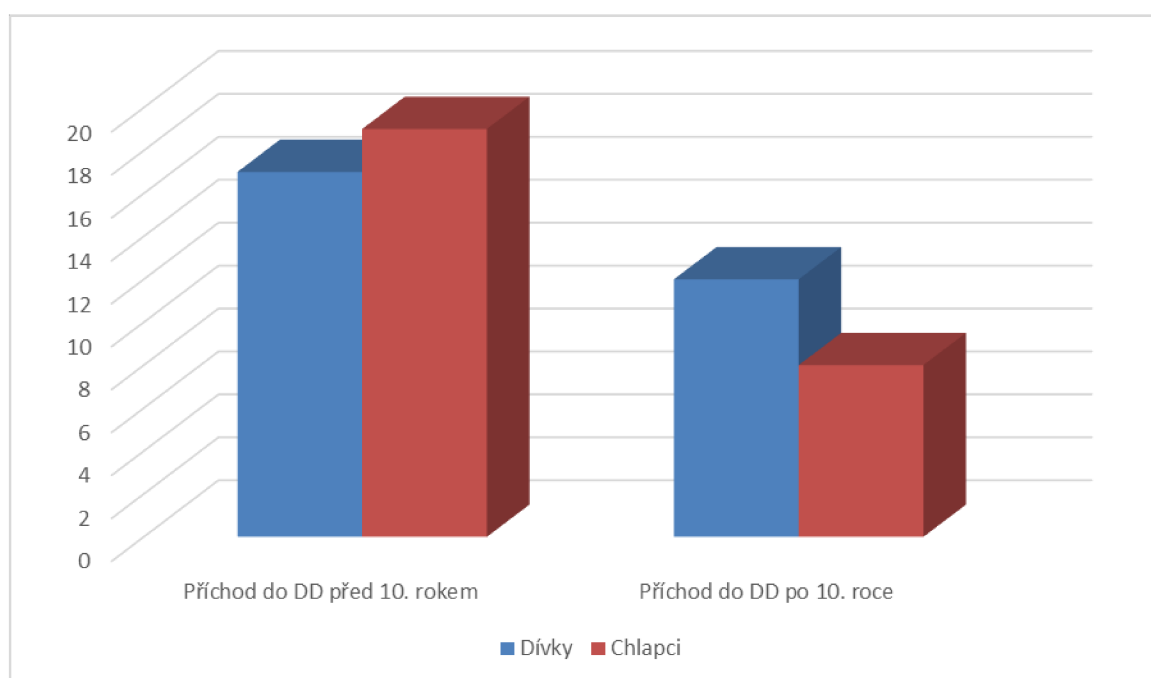
Počet Romů	Příchod do DD před 10. rokem	Příchod do DD po 10. roce
Dívky	17	7
Chlapci	21	9
Celkem	38	16



V Dětském domově Bojkovice bylo za sledované období celkem 54 romských dětí, kdy chlapců, kteří přišli do domova před svým desátým rokem života, těch bylo 21 a 17 z nich zdárně ukončilo středoškolské vzdělání, což představuje 81%, chlapců nad 10 let bylo 9 a 3 z nich vzdělání dokončilo, což je 33%. Dívek do 10 let bylo v domově 17 a 11 z nich středoškolské vzdělání dokončilo, to je 65%. Dívek nad 10 let bylo 7 a 4 z nich středoškolské vzdělání dokončilo, to je 57%.

Tabulka č. 11 – dětský domov Kroměříž.

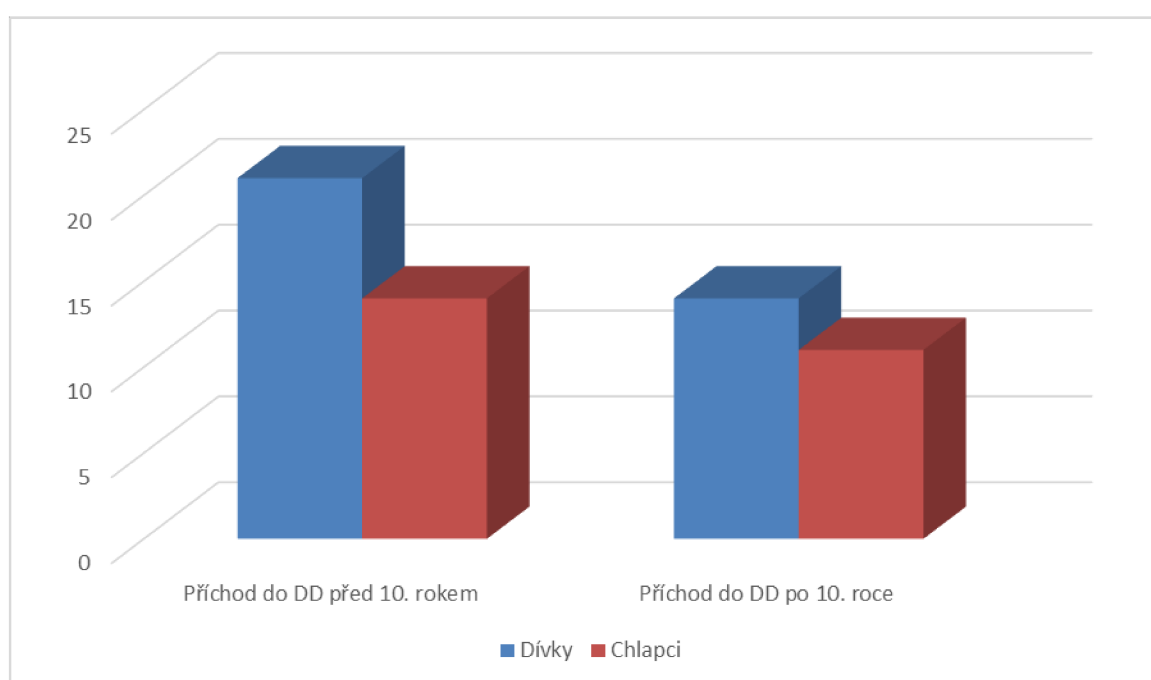
Počet Romů	Příchod do DD před 10. rokem	Příchod do DD po 10. roce
Dívky	17	12
Chlapci	19	8
Celkem	36	20



V Dětském domově Kroměříž bylo za sledované období celkem 56 romských dětí, kdy chlapců do 10 let bylo 19 a 9 jich ukončilo středoškolské vzdělání, to je 47%, chlapců nad 10 let bylo 8 a 5 jich středoškolské vzdělání ukončilo, to je 63%. Dívek do 10 let bylo celkem 17, kdy 12 z nich středoškolské vzdělání ukončilo, to je 71% a dívek nad 10 let bylo celkem 12 a 4 z nich středoškolské vzdělání ukončilo, což je 33%.

Tabulka č. 12 – dětský domov Uherské Hradiště.

Počet Romů	Příchod do DD před 10. rokem	Příchod do DD po 10. roce
Dívky	21	14
Chlapci	14	11
Celkem	35	25

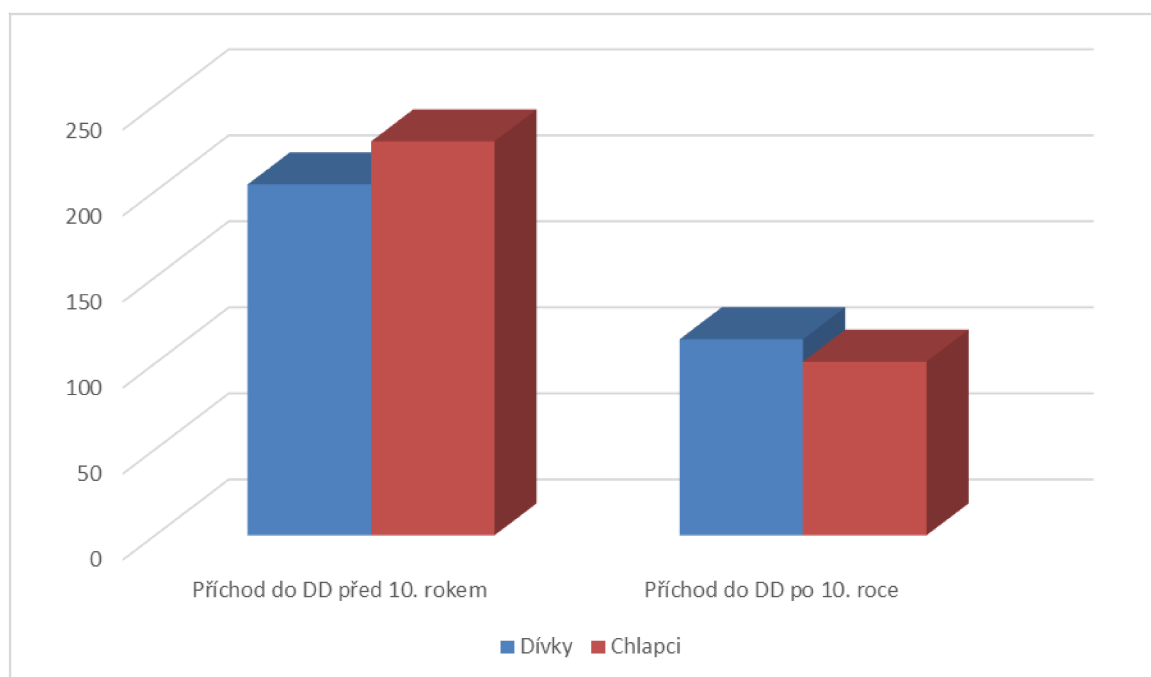


V Dětském domově Uherské Hradiště bylo za sledované období celkem 60 romských dětí, kdy u chlapců, kteří přišli do domova před 10 rokem svého života, bylo 14 a 9 z nich ukončilo středoškolské vzdělání, což představuje 64%. Chlapců nad 10 let bylo 11 a 6 z nich ukončilo středoškolské vzdělání, což je 55%. Dívek do 10 roku bylo celkem 21 a 14 z nich zdárně dokončilo středoškolské vzdělání, to je 66%, dívek nad 10 rokem bylo 14 a 7 z nich zdárně dokončilo středoškolské vzdělání, což je 50%.

Čtyři dětské domovy během stanoveného termínu sběru dat své odpovědi neposlaly. I tak je shromážděno dost podkladů, aby výsledky výzkumu byly hodnověrné.

Tabulka č. 13 – celkový počet dětí

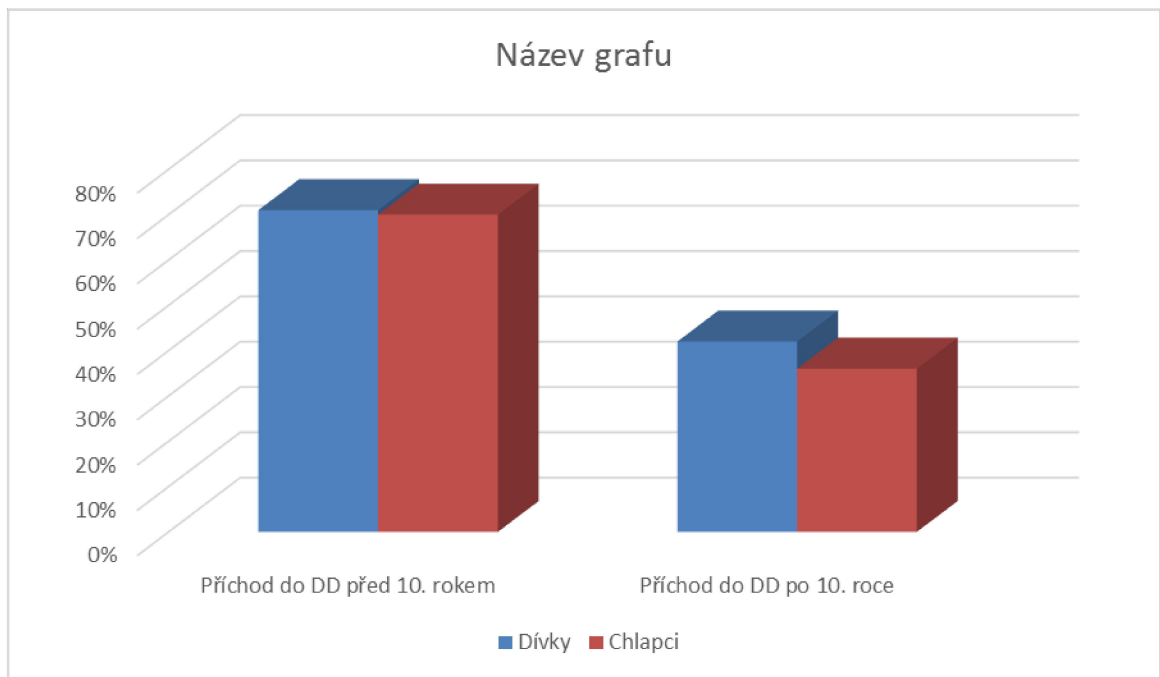
Počet Romů	Příchod do DD před 10. rokem	Příchod do DD po 10. roce
Dívky	204	114
Chlapci	229	101
Celkem	433	215



Z celkového počtu 204 romských dívek, které byly umístěny do dětského domova před svým desátým rokem svého života ukončilo středoškolské vzdělání (OU, SOU) 145 dívek. Osm dívek dokončilo střední školu s maturitou, žádná z dívek nestudovala vysokou školu. Z celkového počtu 229 chlapců ukončilo 160 chlapců středoškolské vzdělání, 6 z nich ukončilo středoškolské vzdělání s maturitou a jeden úspěšně dokončil vysokou školu – konkrétně právnickou fakultu. U dívek, které byly umístěny do dětského domova po svém desátém roce svého života, bylo jich 114, ukončilo středoškolské vzdělání 48 dívek. U chlapců, kterých bylo celkem 101, úspěšně ukončilo středoškolské vzdělání 36. Celkové procentuální výsledky pak přehledně ukazuje tabulka č. 13.

Tabulka č. 14 – celkový počet dětí (%)

Počet Romů	Příchod do DD před 10 rokem	Příchod do DD po 10 roce
Dívky	71%	42%
Chlapci	70%	36%



5 DISKUSE A DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Z teoretické části této práce vyplynulo, že už od dob, kdy do Evropy migrovalo romské etnikum, je práce (výchovná) velmi těžká. Toto etnikum má svá zažitá specifika, které se předávají z generace na generaci a jen velmi těžko přijímají něco nového, ať už je to v oblasti kultury, výchovy či zapojení se k minoritě daného státu. Práce, ať už je to jakákoli, je velmi obtížná a specifická. Dobře to vystihl ve svém díle „*Květušinská poema*“ pan doktor Miroslav Dědič, kdy velmi podrobně popsal, že s romským etnikem spolupracovat jde, že jsou ochotni i plnit úkoly, ale vždy za „něco“ za nějakou odměnu, nemyslíme tím peníze. A tak i Romové splní zadané úkoly například za to, že se jim pak umožní hrát nějakou hru, zpívat své písně, zakoupit pěkné oblečení.

Dali jsme si za úkol zmapovat úspěšnost romských dětí z dětských domovů Zlínského kraje po dobu 10 let, kdy jsme zjišťovali jejich úspěšnost po příchodu do dětských domovů, máme na mysli, jak byli úspěšní po absolvování základního vzdělání, kolik z nich pokračovalo ve studiu ať už na OU (odborném učilišti), SOU (středním odborném učilišti) a středním odborném učilišti zakončeném maturitní zkouškou, popřípadě absolvováním vysoké školy.

Domníváme se, že Romové, kteří byli umístěni do dětského domova před svým desátým rokem svého života, jsou ve svém životě úspěšnější než ti, co do dětského domova byli umístěny až po svém desátém roce svého života. Proto jsme pátrali i tímto směrem. Data jsme sbírali během posledních desíti let.

Bylo zjištěno, že skutečně ti z nich, kteří byli umístěny do dětského domova před svým desátým rokem svého života, byli skutečně úspěšnější, než ti, co přišli do domova až po svém desátém roce svého života. Ukázalo se to, že pokud bude mít výchovný pracovník, v našem případě vychovatel delší časový prostor v působení na takového jedince, tak výsledky jsou po tom daleko lepší než u těch, kteří byli do domova umístěny až po svém desátém roce svého života. Nemalé procento těch, co do domova přišli, mělo víc než 15 let a u nich již byly nerasmazatelně vryty negativní postoje a nepřijatelné chování. Velkou negativní skutečností je i to, že drtivá většina Romů kouří již od svého útlého mládí a toto negativum se jen velmi těžko odstraňuje.

Současný trend u romských rodin je to, mít co nejvíce děti tak, aby mohli rodiče pobírat sociální dávky. Tak je snaha takové děti co nejdéle udržet ve své rodině, tak, aby byl

zajištěný příjem takových dávek co možná nejdéle. Když pak už takové dítě nemohou zvládnout, pak teprve bývá umístěné do dětských domovů. Při našem šetření jsme se dostali i k takovým poznatkům, že mladé, neploleté romské maminky hodně často holdují v těhotenství alkoholu a i drogám a to proto, aby se dítě narodilo s nějakým defektem a oni pak mohly pobírat i příspěvek za opatrování, což vůbec není žádná malá dávka. Jak jsme výše uvedli, toto je nepodložené tvrzení. Ještě se objevilo jedno poznání, že u mladých romských maminek se úmyslně uvede jako otec nejstarší Rom a to proto, že takový Rom brzy umírá a oni pak pobírají sirotčí důchod.

Doporučení pro praxi vidíme v tom, že pokud se v romské rodině objeví nezvládnutelné dítě, ať sociální pracovníci nečekají na to, že takové dítě rodina usměrní a převychová, ale ať okamžitě zajišťují přes soud umístění dítěte do dětského domova. Ukázalo se, že pokud mají výchovní pracovníci větší prostor a čas na převýchovu dítěte, jsou pak výsledky v dalším studiu po ukončení základního vzdělání daleko lepší.

6 SHRUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Ze získaných poznatků výzkumu vyplývá, že u romských dětí každopádně platí to, že ty děti, které byly umístěny do dětského domova před svým desátým rokem svého života, v daleko větším počtu ještě dokončí středoškolské vzdělání, ať je to odborné učiliště, střední odborné učiliště a i maturitu, než ty děti, které jsou do domova umístěny po svém desátém roce svého života a příchod do dětského domova bývá podmíněn hlavně tím, že je už v jejich rodinách rodiče nezvládají. Potvrzuje se hypotéza, že pokud má pedagogický pracovník delší časový úsek, po který výchovně působí na dítě, jsou pak lepší výsledky a takové dítě odchází z dětského domova připravené na další život. Je velmi zajímavé, že většinou se děti po odchodu z domova nevracejí do svých rodin, ale si již žijí svůj samostatný život. Tady si dovolíme přiblížit životní příběh romského chlapce, řekněme mu Honza. Do dětského domova přišel ve svých devíti letech. Základní školu ukončil se čtyřkami a šel do učebního oboru zedník. V učení se mu velice dařilo, dokonce ve třetím ročníku měl na vysvědčení vyznamenání a tak se rozhodl, že bude pokračovat na střední škole s maturitou. Jednalo se o střední průmyslovou školu stavební, kde patřil mezi nejlepší žáky. Všichni čekali, že se přihlásí na vysokou školu stavební, ale Honza si dal přihlášku na právnickou fakultu, kterou úspěšně ukončil a stal se advokátem, což bylo jeho životním snem.

ZÁVĚR

Tato diplomová práce sleduje romské etnikum v dětských domovech a jejich úspěšnost po ukončení základního vzdělání. V dětských domovech jsou děti odtrženi od svých rodin a mnohdy od negativních návyků a zahálčivého života, jsou umístěny do výchovných skupin dětského domova, takzvaných rodinek, kde s nimi pracují vždy dva vychovatelé. Taková rodinka má maximálně 8 dětí a je snaha, pokud je do domova umístěna sourozenecká dvojice či trojice, aby byla ve stejné skupině.

Hlavním cílem naší diplomové práce bylo zjistit, jak jsou Romové úspěšní ve svém životě v dětském domově po ukončení základní školní docházky.

V teoretické části této diplomové práce se v kapitolách zabýváme odbornou literaturou, která se vztahuje k sociální pedagogice, vymezením základních pojmů. Další kapitola nám přibližuje jednotlivé typy dětských domovů, za jakých podmínek jsou děti do takových domovů umístěny. Podrobně popisujeme historii Dětského domova ve Valašském Meziříčí a životní příběh několika romských dětí.

Praktická část pak obsahuje výzkum, jedná se kvantitativní výzkum, prováděný metodou dotazníkového šetření. Cílovou skupinou byly romské děti, které byly do dětského domova umístěny buď před svým desátým rokem svého života a ty, co byly do domova umístěny po svém desátém roce svého života. Ve výzkumu jsme zjišťovali, jak byly úspěšné děti po ukončení základní školní docházky, kolik z nich ukončilo středoškolské vzdělání. Pátrali jsme i kolik z těchto dětí byli chlapci a kolik bylo děvčat.

Jak jsme již uvedli, tato diplomová práce by mohla být přínosem pro sociální pracovníky jednotlivých okresních úřadech, kteří mají problémové romské rodiny ve svém referátu a takové děti sledují.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BAKOŠOVÁ, Zlatica, *Sociální pedagogika jako životná pomoc*. Bratislava: Public prometicu s.r.o, 2008. ISBN 978-80-969944-03.

BALVÍN, Jaroslav, *Teorie výchovy a vzdělávání pro oblast sociální pedagogiky a andragogiky*. Praha: Hnutí, 2013. ISBN 978-80-86798-47-9.

BALVÍN, Jaroslav, *Romové a dětské domovy*. Ateliér Grad, Ústí nad Labem, 1997: ISBN 80-902149-4-0.

BALVÍN, Jaroslav a kolektiv, 2000. *Romové a alternativní pedagogika*. Ústí nad Labem: Hnutí R. ISBN 80-902461-7-6.

BALVÍN, Jaroslav, 2004. *Výchova, vzdělávání a kultura ve vztahu k národnostním menšinám*. Praha: Komise Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin: ISBN 80-902972-6-9.

DAVIDOVÁ, Eva, 1995. *Romano drom. Cesty Romů*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého. ISBN 80-7067-533-0.

DĚDIČ, Miroslav, 2006. *Květušínská poema*. Praha: Občanské sdružení RomPraha. ISBN 80-260-5866-6.

HANCOCK, Ian, 2005. *My romský národ = Ame sam e Rromane džene*. Bratislava: Petrus. ISBN 80-88939-97-6.

HORVÁTHOVÁ, Jana, 1998. *Základní informace o dějinách a kultuře Romů*. Vydalo MŠMT 1998 pro učitele základních škol.

HUBSCHMANNOVÁ, Milena, 1993. *Šaj pes dovakeras (Můžeme se domluvit)*. Olomouc: Pedagogická fakulta UP Olomouc. ISBN 80-7067-355-9.

CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: ČR-Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-1369-4.

KALEJA, Martin a Jan KNEJP (eds), 2009. *Mluvme o Romech Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita. ISBN 978-80-7368-708-3.

KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.

LIÉGEOIS, Jean Pierre, 1995. *Rómovia, cikáni, kočovníci*. Bratislava: Vydalo Informačné a dokumentačné stresiskostredisko o Rade Európy. ISBN 80-967380-4-6.

MAKARENKO, Semjonovič, Pavlovič, 1952. *Vlajky na věžích*. Vydavatelství Svoboda. Bez ISBN

MATOUŠEK, Oldřich, 2003. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-549-0.

NAVRÁTIL, Pavel a kolektiv, 2003. *Romové v české společnosti*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-741-8.

NEČAS, Ctibor, 1999. *Romové v České republice včera a dnes*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 80-7076-952-2.

STOJKA, Peter a Rastislav PIVONÍ, 2003. *Náš život – Amáro trajo*. Bratislava: Slavomír Drozd studio pre Nadáciu INFOROMA. ISBN 80-969055-0-3.

ŠOTOLOVÁ, Eva, 2011. *Vzdělávání Romů*. Praha: Grada. ISBN 80-247-0277-0.

Elektronické zdroje

Zákon č. 109/2002 Sb. O ústavní výchově. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>

SKC – souborný katalog České republiky (CASLIN). Dostupné z: <http://aleph.nkp.cz/F/?>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

OSPOD	Okresní správa pro ochranu dětí
DD	Dětský domov
DÚ	Diagnostický ústav
UV	Ústavní výchova
OU	Odborné učiliště
SOU	Střední odborné učiliště + SOU s maturitou
VŠ	Vysoká škola

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 Počet Romů, kteří prošli DD Zlín I za sledované období

Tabulka č. 2 Počet Romů, kteří prošli DD Zlín II za sledované období

Tabulka č. 3 Počet Romů, kteří prošli DD Vizovice I za sledované období

Tabulka č. 4 Počet Romů, kteří prošli DD Vizovice II za sledované období

Tabulka č. 5 Počet Romů, kteří prošli DD Zašová za sledované období

Tabulka č. 6 Počet Romů, kteří prošli DD Liptál za sledované období

Tabulka č. 7 Počet Romů, kteří prošli DD Valašské Meziříčí za sledované období

Tabulka č. 8 Počet Romů, kteří prošli DD Příbor za sledované období

Tabulka č. 9 Počet Romů, kteří prošli DD Smolina za sledované období

Tabulka č. 10 Počet Romů, kteří prošli DD Bojkovice za sledované období

Tabulka č. 11 Počet Romů, kteří prošli DD Kroměříž za sledované období

Tabulka č. 12 Počet Romů, kteří prošli DD Uherské Hradiště za sledované období

Tabulka č. 13 Celkový počet Romů ze všech DD za sledované období

Tabulka č. 14 Celkový počet dětí (%)

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA P. I. – REŠERŠE LITERATURY

PŘÍLOHA P. II. – SLOVNÍK ZÁKLADNÍCH POJMŮ

PŘÍLOHA P. III. – ROZHOVOR S MIROSLAVEM DĚDIČEM

PŘÍLOHA P. IV.: - DOTAZNÍK

PŘÍLOHA P I: REŠERŠE LITERATURY

BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2005. *Sociální pedagogika*. Bratislava: Mladá letá. ISBN 80-10-00458-5.

Autorka v tomto díle publikuje informace a dělí se o zkušenosti, nashromážděné mnohaletými zkušenostmi za svého působení v oboru. Dílo vzniklo v přímé souvislosti s ostatními vědními disciplínami, o které se opírá. Zde se autorka mimo jiné zabývá problematikou romské populace a prostředí, ve kterém probíhá jejich výchova, kde mezi tyto patří i dětské domovy. Popisuje zde mimo jiné život Romů, a jakým způsobem se jejich život odlišuje od majoritní společnosti. Tato kniha je pomocníkem sociálních pedagogů, kteří se daným tématem zabývají.

BALVÍN, Jaroslav a kol, 1997. *Romové a volný čas*. Brno: Hnutí R. ISBN 80-9021-495-9.

Toto dílo je výsledkem práce více autorů, kteří se zabývají romskou kulturou, jejich tradicemi a způsobem trávení volného času. Dává návod jak efektivně trávit volný čas a tak rozvíjet svou osobnost. Jednotlivé kapitoly této knihy se zabývají organizacemi, které pomáhají romským dětem a romské mládeži, dávají návod jak smysluplně trávit svůj volný čas. Zabývá se návody pro sociální pedagogy, kteří pracují s romskou mládeží, kdy se snaží tomuto etniku porozumět a pomoci.

BALVÍN, Jaroslav a kol, 1997. *Romové a dětské domovy*. Ústí nad Labem: Hnutí R. ISBN 80-902149-4-0.

Toto dílo jako i další, vzniklo z pravidelných setkání Hnutí spolupracujících škol R. A hlavně slouží k výměně jak teoretických, tak i praktických zkušeností pedagogických pracovníků, sociálních pedagogů a dalších odborníků, kteří se zabývají výchovou, plánováním volného času a to se zaměřením na romské etnikum. Je velkým přínosem pro ty pedagogy, kteří se zaměřují na Romy.

BALVÍN, Jaroslav, 2004. *Výchova, vzdělávání a kultura ve vztahu k národnostním menšinám*. Praha: Komise Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin. ISBN 80-902972-6-9.

Tento sborník obsahuje postoje a názory těch lidí, kteří se snaží jakýmkoliv způsobem porozumět vztahům mezi majoritní společností a národnostními menšinami na území

České republiky. Sborník obsahuje pět přehledných částí, kdy každá jeho část se zabývá daným tématem. První a druhé téma popisuje současný stav mezi majoritní společností a minoritní. Nejdůležitější třetí část podává informace o bilingvistu a to z pohledu sociálního pedagoga ve vztahu k Romům. Najdeme zde i část věnovanou zapojování se cizinců do majoritní společnosti.

DAVIDOVÁ, Eva, 1995. *Romano drom*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého. ISBN 80-7067-533-0.

Fotografka, etnografka, socioložka a historička nám přibližuje osudy romských komunit na našem území a i na Slovensku do roku 1990. Ústředním tématem celého díla je líčení mizejícího se tradičního života českých a slovenských Romů. Autor zde konstatuje ten fakt, že pomalu mizí tradiční způsob života českých a slovenských Romů. Romové se věnují stylu života podle moderních současných trendů a při tom zapomínají na jejich nádhernou kulturu.

DĚDIČ, Miroslav, 2006. *Květušínská poema*. Praha: Občanské sdružení RomPraha. ISBN 80-260-5866-6.

Tato kniha je vlastně autobiografií pana doktora Dědiče, kdy popisuje vznik Dětského domova v Květušíně, zřízeného pro Romy a to ve vojenském prostoru. Líčí první potíže s obsazením domova, nedůvěru Romů v něco nového a jejich neochotu spolupracovat. Postupně si pan Dědič získával důvěru Romů a dosáhl s nimi nemalých úspěchů ve vzdělávání. Celým jeho dílem prochází fakt, že Romové jsou ochotni se učit, ale za „něco“. Tak například přinesl do jedné z hodin housle a řekl, že pokud se naučí určitou část učební látky, tak si budou potom hrát. To samé se stalo, když do jedné z hodin přinesl fotbalový míč. Tady bychom ještě zmínili film, natočený právě podle předlohy této knihy a to film „Kdo se bojí, utíká“.

HANCOCK, Ian, 2005. *My romský národ = Ame sam e Rromane džene*. Bratislava: Petrus. ISBN 80-88939-97-6.

Kniha se věnuje dějinám Romů a to od původní migrace z Indie až po současnou dobu utečenců. Popisuje silnou vazbu na Indii, která je dodnes přítomna v životě Romů a obsahuje důležité informace o nejnovějších genetických výzkumech, které potvrzují indický původ Romů. V této knize autor popisuje nejen migrační pohyby Romů, ale také důvody, které vedly ke změnám v populaci. V první části této knihy autor přibližuje

romskou kulturu, v druhé se věnuje romské kuchyni a jejich představu o zdravé stravě. V závěrečné části se jako lingvista věnuje romskému jazyku.

HORVÁTHOVÁ, Jana, 1998. *Základní informace o dějinách a kultuře Romů*. Vydalo MŠMT 1998 pro učitele základních škol.

Populárně naučně podaná publikace popisuje historické události spojené s nenávisí k Romům, jejich popravu a pronásledování, genocidu a cikánské tábory v Letech na Hodonínsku. Kniha podává informace o významných romských osobnostech, mezi které bezpochyby patří např. Antonín Gondolán, Jožko Piťo, Elena Lacková a další. V této knize najdeme odpověď na otázky – proč se jmenují Romové, odkud přišli do Evropy, jaké mají předky, jaká jsou jejich tradiční řemesla a jak žijí dnes.

HUBSCHMANNOVÁ, Milena, 1993. *Šaj pes dovakeras (Můžeme se domluvit)*. Olomouc: Pedagogická fakulta Univerzity Palackého Olomouc. ISBN 80-7067-355-9.

Eva Hubschmannová je považována mezi zakladatele české romistiky. Ve své knize popisuje ochotu a schopnost se dorozumět, o nehumánních reakcích na odlišnost Romů. Přibližuje tu doby, kdy ona sama se začala učit romsky. Předsudky majoritní společnosti jsou hluboce zažitá a jen velice ztěžka se odbourávají. Majoritní společnost bazíruje na zavedených stereotypch a jen velmi těžce připouští odlišnosti, které s sebou romská společnost přináší.

CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada. OSBN 978-80-247-1369-4.

Tato kniha přináší základy kvantitativně orientovaného výzkumu v pedagogice. V kapitolách: Vědecký výzkum a analyzování, Statistické metody, Výhody a nevýhody kvantitativního přístupu, Měření v pedagogickém výzkumu, Metody zpracování výsledků, Sběr dat. Pozornost věnuje informačním zdrojům pedagogického výzkumu a předkládá výhody i nevýhody kvantitativního přístupu. Je určena především studentům pedagogických oborů a pedagogům.

KALEJA, Martin a Jan KNEJP, 2009. *Mluvme o Romech Aven vakeras pul o Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita. ISBN 978-80-7368-708-3.

Sborník, který je dílem více autorů pojednává o romské menšině v obecné rovině. Najdeme zde informace o romské kultuře, popisuje rozdělení Romů podle jejich původu nebo

řemesel, které vykonávají. Popisuje tradiční řemesla, jejich blízký vztah k výtvarnému umění, hudbě, jejich vnímání a cítění. Nastiňuje možné příčiny chudoby romského obyvatelstva, i když je tato kniha tematicky bohatá, dané problematice se dotýká pouze okrajově.

KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.

Publikace je určená pro studenty humanitních směrů, kdy studentovi podává ucelené informace o vývoji a stavu sociální pedagogiky v České republice a taky ve světě. Autor zařazuje pedagogiku mezi vědní disciplíny. Popisuje problematiku sociálního prostředí a ukazuje na možnosti jak pomoci lidem, kteří se ocitnou k krizovým životním situacím. Autor zde podává možnosti a návody, jak řešit složité sociální otázky v České republice.

LIÉGEOIS, Jean-Pierre, 1995. *Romovia, cikáni, kočovníci*. Bratislava: Vydalo Informačné a dokumentačné stredisko o Rade Europy. ISBN 80-967380-4-6.

Autor se v této knize zajímá o to, odkud k nám Romové vlastně přišli, že jejich „osídlování Evropy“ probíhalo v několika vlnách. Dále pátrá o původu jejich jazyka. Popisuje bohatou romskou kulturu, životní styl Romů. Poukazuje na jejich útrapy a pronásledování. Autor knihu rozdělil do dvou částí a to na sociálně kulturní a sociálně politickou. Velký důraz je kladen na rodinu a na náboženství. Stěžejní myšlenkou této knihy je: Abychom mohli Romy lépe pochopit, musíme je především dobře poznat.

MAKARENKO, Semjonovič, Anton, 1952. *Vlajky na věžích*. Vydavatelství Svoboda. Bez ISBN

Tento román je volným pokračováním knihy *Začínáme žít*. V první knize Makarenko popisuje boj o vytvoření pracovního kolektivu z dětí bez domova a těžkými poválečnými lety. Ukazuje zde dětský domov Dzeržinského na konci prvního pětiletého plánu, kdy je třeba jen setřít poslední zbytky projevu minulosti. Autor zde přibližuje několik typů dětí bez domova, které si vydělávaly pouličním obchodem a nocovaly na nádražích a ve stozích na polích. Po příchodu do pracovní kolonie pak zažívaly všestrannou péči a pozornost za přítomnosti tvrdé disciplíny. Děti se zde učily vážné práci, odpovědnosti za své skutky, kdy pak z nich vyrůstali přední úderníci historických brigád třicátých let dvacátého století.

MATOUŠEK, Oldřich, 2003. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-549-0.

V této publikaci najdeme vysvětlení základních termínů sociální práce nejen v České republice, ale i ve světě. Zároveň zde najdeme i pojmy sousedících vědních oborů, které se v sociální práci velmi často užívají. Autor se zde zmiňuje i o sociálních službách, rovněž i celému systému sociálního zabezpečení. Dočteme se zde o psychickém zdraví, systému zdravotní péče, dotýká se i problému sociálního vyloučení, nezaměstnanosti a chudoby. Publikace je určena především studentům oboru sociální práce, sociální pedagogiky, dále pak vychovatelům, učitelům, pracovníkům státní správy, justice.

NAVRÁTIL, Pavel a kolektiv, 2003. *Romové v české společnosti*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-741-8.

V této knize se dočteme o aktuálním stavu mezi majoritou a romskou společností. Autor získával informace v deseti městech – Ústí nad Labem, Vsetín, Ostrava, Chomutov, Český Krumlov, Přerov, Brno, Uherské Hradiště, Pardubice a Staré Město u Uherského Hradiště. Jsou zde nastíněny problémy s Romy, se kterými se představitelé města potýkají. Nejzávažnějším problémem Romů se jeví sociální vyloučení. Ukazuje na to, jak může být integrační politika závislá na konkrétní lokalitě. Kniha je určena pro studenty sociální pedagogiky.

NEČAS, Ctibor, 1999. *Romové v České republice včera a dnes*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 80-7076-952-2.

Publikace popisuje a podává informace o historii a původu Romů a to 20. století. Po celou dobu se vytváří a vytvářel negativní postoj k Romům a to nejen u nás, ale i v celé Evropě. Autor došel k závěru, že největší nenávisť k Romům byla u nás za vlády Marie Terezie a Josefa II. V té době se snažili násilně Romy začlenit do tehdejší společnosti a zakazovala jim kočovný způsob jejich života. V druhé části knihy autor popisuje období II. Světové války, kdy genocida Romů dosáhla obrovských rozměrů.

STOJKA, Peter a Rastislav PIVOŇ, 2003. *Náš život – Amáro trajo*. Bratislava: Slavomír Drozd studio pre Nadáciu INFOROMA. ISBN 80-969055-0-3.

Autoři v tomto díle autenticky popisují obřady, které jsou pro Romy důležité a v jejich životě nesmí chybět. Mezi ně patří například svatba, křest, zasnuby nebo pohřeb. Námět jednotlivých kapitol vychází z osobních poznání autorů. Je zde podrobně vysvětlen pojem „Romstvo“, kde toto popisují jako něco, co by měl každý Rom dodržovat. Například sem

patří kmotrovství, křest, zasnuby, svatby, ale i úcta, písně, tance, romská móda a romská mluva.

ŠOTOLOVÁ, Eva, 2011. *Vzdělání Romů*. Praha: Grada. ISBN 80-247-0277-0.

Kniha je rozdělena do pěti kapitol, které se zabývají určitým problémem, jako je genocida, nesnášenlivost majority, romského jazyka. Popisuje snahu romského etnika, které se snaží o asimilaci a integraci. Nejdůležitější kapitolou této knihy se zdá ta, která popisuje vztah Romů ke škole a ke vzdělání. Poslední kapitola popisuje různé situace ze zahraničí. Je určena všem pedagogickým pracovníkům a studentům pedagogických škol a fakult vysokých škol.

PŘÍLOHA P II: SLOVNÍK ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Integrace začlenění, zapojení, proces spojování ve vyšší celek.

PŘÍLOHA P III: ROZHOVOR S MIROSLAVEM DĚDIČEM

1. Otázka: Pane doktore, vy jste se narodil 30. srpna 1925 a Květušínská poema vznikla za Vašeho působení v Květušíně?

Odpověď: Ano, bylo to v tehdejším vojenském prostoru a to v době, kdy se ještě cikáni nekultivovali, tenkrát se téměř všichni na ně dívali jako na ty, kteří jsou mimo lidskou společnost, prostě na něco, s čím nelze počítat, kteří se vychovávat nedají, ale my, že s tím počítáme. Dívalo se na ně jako na raritu, prostě na to, že nikdo ještě s nimi nepočítal a najednou změna. Přišlo se na to, že to lidi jako všichni ostatní, kupodivu.

2. Otázka: Pane doktore, je pravda to, že jste si toto místo vybral sám ?

Odpověď: Ano, mohl jsem dělat i zástupce ředitele na jedné škole. Ale, když jsem přišel za inspektorem, to jsem přišel z Krušnohoří, to jsem si požádal sám, abych se dostal ke svému bydlišti. Z počátku jsem se i já na ně díval jako na raritu a po čase jsem zjistil, že se s nimi dá, že nemohou být jiní, protože je ovlivňuje prostředí, tady poznamenala jeho manželka, že velká výhoda byla to, že to bylo místo na samotě a že do výchovného procesu nemohla zasahovat rodina.

3. Otázka: Pane doktore, umíte romsky?

Odpověď: Ne, umím jenom dilino ?!

Chtěl bych uvést, pokračoval pan doktor, že v průběhu působení v Květušíně zjistil, že cikáni vůbec nejsou hloupý, že oni udělají, ale za něco. Dřív, jak jsem uvedl v díle Květušínská poema to bylo hraní na housle a zpívání, pak to zase byl fotbal. V dnešní době je to vlastně pořád stejné, jenom se změnil priority, již to nejsou housle, ale třeba čas trávený u počítače, různé zájmové a sportovní kroužky a v neposlední řadě značkové oblečení. V poslední době čím dál víc Romů chodí s bílýma holkami, prostě se přizpůsobují.

4. Otázka: V roce 1960 jste byl přeložen do většího zařízení v Dobré Vodě?

Odpověď: Ano, na toto místo byli přeloženi chovanci z Moravy, bylo tam 25 dětí bílých a 80 cikánů, Ti bílí tam byli záměrně, aby si na sebe zvykali, já sám jsem s tím počítal, aby tam určité procento bílých bylo, jak jsem uvedl, aby si na sebe zvykali, já sám jsem s tím počítal, aby tam určité procento bílých bylo, jak jsem uvedl, aby si na sebe zvykali.

5. Otázka: Pane doktore, máte přehled o Vašich bývalých Romech, jak se jim teď daří?

Odpověď: Mám o nich celkem dobrý přehled, je jim už kolem 50 let a zrovna před dvěma dny tu čtyři seděli. Všichni Romové, kteří mi prošli „rukama“ alespoň ukončili odborné vzdělání. Musím se pochlubit, že konkrétně takový Mikuláš Smoleň má syna v Americe, kde v současné době pobývá a jeho vnučka je úspěšnou herečkou v Hollywoodu. Dále pak v domově byl i jistý Ferko, který kouřil od svých 3 let. Můžu říct, že romští kluci byli daleko lepší než naši bílí kluci. Dále bych uvedl, že v současné době je ve výchově Romů velké mínus to, že se do domova či jiného výchovného ústavu dostávají celkem pozdě, průměrně až po 12 roce života, kdy před tím žili úplně bezprizorně na ulicích, kradli, tvořili různé party, jestli nebude chyba i v terénních sociálních pracovnících a pak s nimi v domově už nikdo nic moc nesvede, že už mají zažité ty svoje návyky, podvody, podfuky. Mě se do domova dostalo i 8 jednoročních Romů, to byli takoví mrňousové a ty jsme měli opravdu rádi. Říkám měli, protože v domově pracovala i moje manželka, která dělala vychovatelku od roku 1950.

Tady jsem rozhovor s panem doktorem Miroslavem Dědičem a jeho rodinou ukončil a srdečně jsem se rozloučil.

PŘÍLOHA P IV: DOTAZNÍK

1. Kolik Romů prošlo během posledních 10 let Vaším dětským domovem?
2. Kolik z celkového počtu Romů bylo mladších 10 let?
3. Kolik z tohoto vzorku bylo dívek?
4. Kolik z tohoto počtů Romů bylo chlapců?
5. Kolik Romů přišlo během posledních 10 let do Vašeho dětského domova po svém 10 roce svého života?
6. Kolik z tohoto vzorku bylo dívek?
7. Kolik bylo chlapců?
8. Kolik Romů, kteří přišli do Vašeho dětského domova před svým 10 rokem života ukončilo středoškolské vzdělání (OU, SOU, SOU s maturitou) ?
9. Kolik z tohoto vzorku bylo dívek?
10. Kolik z uvedeného vzorku bylo chlapců?
11. Kolik Romů, kteří přišli do Vašeho dětského domova po svém 10 roce života ukončilo středoškolské vzdělání (OU, SOU, SOU s maturitou) ?
12. Kolik z tohoto vzorku bylo dívek?
13. Kolik bylo chlapců?
14. Kolik Romů ukončilo vysokoškolské vzdělání – VŠ?
15. Kolik Romů pobíralo sirotčí důchod a jak byli úspěšní po odchodu z dětského domova?